

Så ock på jorden

En uppsats om vad en relevant ekoteologi för Svenska Alliansmissionen bör innehålla.

Kandidatuppsats i systematisk
teologi 15 hp
Jacob Carlzon
Examinator: Mikael Hallenius
Handledare: Roland Spjuth
Examinationsdatum: 2012-05-29

Abstract

The object for this thesis has been to provide an example on how to write an eco-theology that is relevant to the environmental issues concerning contemporary society and at the same time takes into account the specific theological tradition of the Swedish Alliance Mission (SAM). SAM is an evangelical denomination with a strong view of Scripture and its inspiration and where emphasis often has been laid upon the second article in the apostolic creed (Jesus Christ and individual salvation).

I've shown that even from a conservative, evangelical horizon, there is ample support for churches to work against the degradation of the environment and for the restoration of God's creation. Theological support for this can be taken from many different doctrines, such as the fact that the entire creation is God's work and therefore has intrinsic value outside the economic value given to it by humans. There are eschatological doctrines that possibly have served to make environmental issues a non-issue within SAM earlier but the divine call for humans to be responsible stewards of His creation still applies, regardless of how one interprets the biblical passages surrounding the end-times.

There is also the ethical dimension, where one has to wrestle with the fact that our consumerist lifestyle in the West destroys or severely damages, the living conditions for people in poorer countries. If the doctrine of creation and stewardship doesn't seem like enough support for churches to take responsibility, then Jesus's commands to love our neighbors should. It is a matter of credibility for SAM. If SAM claim to love the Creator, then SAM should also love His Creation.

Innehåll

Abstract	1
1. Inledning, frågeställning och metod	5
1.1 Inledning	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Metod	6
1.3.1 Avgränsningar och begreppsförklaringar	6
2. Bakgrund	8
2.1 Forskningsöversikt	8
2.1.1 Vad är egentligen ekoteologi?	8
2.1.2 Panteism	8
2.1.3 Panenteism	8
2.1.4 Befrielse-teologi	9
2.1.5 Feministteologi	9
2.1.6 Evangelikal ekoteologi	9
2.1.7 Svensk ekoteologi	10
2.1.8 Sammanfattning och utvärdering av forskningsöversikt	10
2.2 SAM och miljön	12
2.2.1 Teologi inom Svenska Alliansmissionen	12
2.2.2 Intervju med Kjell Larsson	12
2.3 Är en systematisk utvärdering nödvändig?	14
2.3.1 Den ekologiska krisen och behovet av reflektion	14
2.3.2 Kristendomen som en del av problemet	15
3. Systematisk teologi och ekologi	17
3.1 Guds bild	17
3.1.1 Utgångspunkt	17
3.1.2 Fadern – Skaparen	17
3.1.3 Sonen – Som allt skapats igenom	21
3.1.4 Anden – livgivaren	24
3.1.5 Gud som skapare – en sammanfattning	25
3.2 Människosyn	27
3.2.1 Utgångspunkt	27
3.2.2 Den trasiga människan – roten till problemet	27

3.2.3	Den nya människan – lösningen på problemet.....	28
3.2.4	Människosyn – en sammanfattning	30
3.3	Eskatologi	30
3.3.1	Utgångspunkt	30
3.3.2	Skapelsens undergång?	31
3.3.3	Skapelsens frälsning?.....	31
3.3.4	Sammanfattning - spelar vår eskatologi någon roll?	32
3.3.5	Ske din vilja – så ock på jorden.....	34
4.	Församling och etik.....	35
4.1	Utgångspunkter	35
4.2	Det gemensamma	35
4.3	Nattvarden som en kontaktyta mot skapelsen.....	36
4.4	Sabbaten.....	36
4.6	Efterföljelsen.....	38
4.7	Det kristna samhällsansvaret.....	38
4.8	Att älska sin nästa.....	39
4.8.1	Människan som vår nästa.....	39
4.8.2	Naturen som vår nästa.....	40
4.9	Sammanfattning	40
5.	Avslutande diskussion - ”Det är en trovärdighetsfråga...”	41
6.	Källförteckning	43
7.1	Tryckta källor.....	43
7.2	Internetkällor.....	43
7.3	Muntliga källor.....	43
7.4	Tack	43

1. Inledning, frågeställning och metod

1.1 Inledning

En människa som hittar sin roll och sitt sammanhang ser ofta saker och ting ur nya och större perspektiv. Plötsligt inser man sitt beroende av andra och det man själv kan bidra med. Så fungerar det i alla sociala sammanhang, så är det tänkt att fungera i Guds församling. En biolog hade kallat det för ekologi. Samspel. Under 1900-talet blev det för oss människor mer och mer uppenbart att det samspel, den livets väv som vår natur består av, inte mådde bra. Vi förstod också att vi människor inte står utanför och tittar in, vi är inte bara åskådare utan medaktörer. Vi är en del av den här planetens ekosystem och det sätt vi lever på och utnyttjar den här jorden får konsekvenser. För allt levande. Oss inkluderade.

Samtidigt vittnar den kristna tron om att vi inte bara är en del av skapelsen utan också på något sätt höjd över den. Vi är intimt sammankopplade samtidigt som vi har fått förmågan att höja oss över. Däri ligger det kristna förvaltarskapet. Vi är satta att vårda den skapelse vi själva är en del av.

Per Larsson skriver i sin bok *Skapelsens frälsning* att det finns ett stort behov av teologisk reflektion kring miljö- och klimatkrisen och att kyrkorna som kallar naturen för Guds skapelse har en uppgift i att *inspirera och motivera människor att ändra sin livsstil och påverka andra till ett mer hållbart sätt att leva.*¹

Jag kan inte annat än hålla med. Den här uppsatsen är skriven utifrån min horisont som både miljövetare (fil. kand. vid Göteborgs Universitet) och teologistudent men framförallt som en något bekymrad, helt vanlig kristen. Bekymrad därför att jag upplever att det finns ett glapp mellan de problem samhället nu brottas alltmer med och hur kyrkan tar sitt ansvar. Här fokuserar jag mest på mitt eget samfund, Svenska Alliansmissionen (SAM). Detta både för att arbetet behöver avgränsas men också för att vi i vårt sammanhang ligger långt efter vissa andra samfund, inte minst Svenska Kyrkan.²

Det är mitt mål och min förhoppning att kunna bidra till att öka medvetenheten och främja samtalet inom SAM och att samtalet också ska övergå i handling.

¹ Larsson (2010) s 9

² Här gjordes bland annat en enkel undersökning av de svenska samfundens hemsidor för att jämföra vad som fanns skrivet kring miljöfrågor.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsens huvudsyfte att skriva en ekoteologi som passar Svenska Alliansmissionens teologiska tradition och som kan uppmana och uppmuntra till miljöarbete samt visa på vikten av detta.

För att göra detta gjordes först en översiktlig undersökning kring hur SAM:s inställning till miljöarbete ser ut, med tyngdpunkt på teologiska perspektiv, samt en forskningsöversikt över ämnet ekoteologi.

Min frågeställning blir alltså: Hur kan en ekoteologi skrivas, som både är relevant för de miljöproblem som samhället idag brottas med, och som tar hänsyn till den teologiska tradition Svenska Alliansmissionen står i?

1.3 Metod

Den huvudsakliga metoden består av litteraturstudier. För forskningsöversikten har böcker valts som ger en bred överblick av hur det ekoteologiska fältet ser ut. Utifrån denna läsning så har den fördjupningslitteratur valts som står som grund för merparten av arbetet. Litteraturen har valts utifrån hur stort genomslag böckerna eller författarna själva har fått inom fältet samt utifrån huruvida de kan ge perspektiv som ligger i linje med en evangelikal teologi.

För att kunna beskriva SAM:s syn i frågorna gjordes en kvalitativ intervju eftersom det inte fanns någon tillgänglig litteratur.

Uppsatsen skrivs inom fältet systematisk teologi där teologins centrala och viktigaste delar får utgöra ryggraden i uppsatsens struktur och en mall för en systematisk ekoteologi. Detta sammanflätas med centrala teologiska övertygelser, som präglar och fortfarande präglar SAM för att med hjälp av betydande eko-teologer hitta perspektiv som kan ge en plattform för SAM att stå på i dessa frågor. Det handlar både om att ge förslag på innehåll till en eko-teologi och att visa på punkter som kräver djupare reflektion.

Eko-teologin har ofta traditionellt placerats in inom etikens område och det är en nödvändig och självklar del även i detta arbete. Teologi och praktik hör alltid intimt samman.

1.3.1 Avgränsningar och begreppsförklaringar

Vid den här typen av arbete är vissa avgränsningar nödvändiga. Det här arbetet har i enlighet med frågeställningen mestadels hanterat källor inom den evangelikala traditionen. Det finns också ett fokus på mer nutida källor även om kyrkohistorien har mycket att bidra med, till exempel från Martin Luther och Franciskus.

När det gäller begrepp som används så förklaras de flesta i texten. Vad som är viktigt att veta är att även om jag i det här arbetet fokuserar på miljö så är det en term som är intimt förknippad med rättvisa. Ofta används ordparet ”miljö & rättvisa” både i intervjuer och i litteraturen. Därför är det bra för läsaren att ha i bakhuvudet att många gånger sammanfaller dessa och det med rätta. Att arbeta med det ena utan att komma in på det andra är omöjligt och därför kan läsaren med rätta förutsätta att när jag skriver om miljöarbete så inbegriper detta också många gånger rättvisearbete, även om det inte uttryckligen står så i texten.

Så långt det är möjligt har jag också försökt att använda termen ”ekologisk kris”, istället för miljöproblem, miljöförstöring, klimatförändringar eller dylikt. Detta kan kräva sin förklaring eftersom det inte är en term man så ofta hör i dagligt tal. Anledningen är delvis att det är ett vidare begrepp som innefattar allt det som påverkar vår livsmiljö. Termen miljöproblem ger ofta associationer till klimatförändringarna eftersom de problemen för tillfället syns mycket i media. Miljöproblem är dock mycket mer än bara klimatförändringar. Dessutom ger ordet ”kris” en allvarligare prägel som inte är ogrundad. En sista anledning är att det helt enkelt är en term som återkommande används i den litteratur som mycket av uppsatsen hämtar material ifrån.³

³ Till exempel använder Francis Schaeffer denna term kontinuerligt.

2. Bakgrund

2.1 Forskningsöversikt

2.1.1 Vad är egentligen ekoteologi?

Ekoteologin är ett brett fält som spänner över mer eller mindre alla teologiska traditioner. Ofta behandlas det under etiken eller den systematiska teologin. Etik, därför att det handlar om vårt beteende och systematisk teologi för att det bottnar i skapelseteologi, kristologi och andra centrala teologiska övertygelser.

Målet för ekoteologin är enligt Celia Deane-Drummond att ”upptäcka den teologiska grunden för ett rätt förhållande mellan Gud, mänskligheten och kosmos”.⁴ Ekoteologin har olika inriktningar och olika försök till att kategorisera har gjorts. Den kanadensiske teologen Douglas John Hall använder till exempel tre olika kategorier; de som ser människan som överordnad naturen, de som ser människan som en del av naturen (inte alltid en nödvändig del) och de som ser människans uppgift som att vara ödmjukt samarbete med naturen.⁵ I denna korta forskningsöversikt har jag valt ett annat grepp, där jag kort beskriver olika riktningar och ekoteologin ur olika traditioner, en metod som hämtat inspiration utifrån Celia Deane-Drummonds bok *Eco-theology*.

2.1.2 Panteism

Panteistiska tankar, att allt finns i gud och att gud finns i allt dyker ibland upp inom ekoteologin. Här är universum och gud inte skilda från varandra och det finns inte plats för en personlig Gud. Det finns författare, såsom Matthew Fox, som hävdar att detta är vägen att gå för att öka känslan av samhörighet med skapelsen och ofta har man inga problem med att ge skapelsen ”gudomliga” namn. Här återkommer även den s k ”Gaia-hypotesen” som handlar om att alla organismer och även icke-organiskt material är sammanflätade i ett komplext system.⁶ Detta är en hållning som oftast inte har ansetts vara kristen. Däremot så dyker den upp ibland som ett förslag på motreaktion mot att vi i väst har distanserat oss så ifrån naturen.

2.1.3 Panenteism

Panenteismen är mer vanlig inom kristen teologi och menar att det gudomliga är urskiljbart från det materiella och öppnar för en personlig Gud. Gud är den livgivande kraften och universum existerar i Gud (Pan – Allt, en – i, Theos – Gud). Många kristna författare snuddar vid dessa, inte minst ortodoxa författare och i vårt land, Stefan Edman.⁷ I denna uppsats används en hel del material ifrån den tyske teologen Jürgen Moltmann, som är kanske den mest tongivande av de teologer som förespråkar panenteism. De kristna författare som tar denna position gör det med stöd utifrån bibeltexter, främst gammaltestamentliga texter och baserar det ofta i pneumatologin med tankar om att Guds livgivande Ande upprätthåller allt liv, även det icke-mänskliga.

⁴ Deane-Drummond (2009) s xii (min översättning)

⁵ Larsson (2010) s 25

⁶ Deane-drummond (2009) s 39-40

⁷ Larsson (2010) s 26

2.1.4 Befrielse-teologi

Inom ramen för det som kallas befrielse-teologi har det växt fram ett ökat intresse för ekoteologi. Detta är teologer som från början skrivit och arbetat för befrielse för förtryckta folk från totalitära regimer och förtryckande politik. Detta utvecklades så småningom till att även innefatta arbete för miljön bl.a. för att kopplingen sällan är lång mellan förtryckande av ett folk och förtryckande av dess livsmiljö. Ofta lider människor och miljö tillsammans där orättvisor råder. Företrädare har motsatt sig både den teknologiska utvecklingen och västvärldens kapitalistiska strukturer.

En av de mest framträdande författarna är Leonardo Boff. Som brasilianare skriver han utifrån de problem han ser i sitt land och talar om en ekologisk etik där allt levande och skapelsen i helhet har "kosmiska rättigheter" jämsides med de nationella och mänskliga rättigheterna. Han vill också företräda en socialistisk, anti-kapitalistisk befrielse-teologi.⁸

Moltmann, som nämndes i avsnittet om panteism, är svår att placera in. Han är en reformert teolog, som gjort en hel del arbete inom fältet eko-teologi och fått mycket genomslag inte minst med boken *God in creation*, som ofta omnämns som ett storverk i sammanhanget. Samtidigt är han framförallt en politisk teolog och kan därför sorteras in även i denna kategori.

2.1.5 Feministteologi

Feministteologer har ofta tagit en ledande roll i tänkandet i eko-frågor. Detta beror enligt Deane-Drummond dels på att kvinnor ofta har associerats närmare med naturen (se till exempel "Moder Jord") och dels på att företrädare menar att den patriarkala dualism som hämmat och förtryckt kvinnor också har påverkat hur människan behandlat naturen som underordnad. Detta har gjort att kampen för kvinnan också har blivit en kamp för skapelsen.⁹ Angreppspunkten skiljer sig ofta från traditionell teologi genom att de börjar i skapelsen snarare än i traditionen/skriften. Detta grundar sig i att de ser negativt på hur kvinnor historiskt sett, och inte minst i Bibeln, har porträtterats och behandlats och att de därmed ofta underkänner densamma som utgångspunkt. En del feministteologer tar en panteistisk hållning men långtifrån alla. Den kanske mest tongivande är Sallie McFague som gärna använder sig av ett panteistiskt bildspråk men som ändå har en mer pantesitisk riktning och gärna använder metaforer om skapelsen som Guds kropp. Hon ser Guds kärlek som skapare, befriare och upprätthållare av allt liv och tanken om skapelsen som Guds kropp ger incitament att vårda den. McFague tar också kristologin till hjälp där hon ser Jesu verksamhet bland de förtryckta som något profetiskt som bör innefatta allt levande, inte bara människan. Hon ser i övrigt även hela skapelsen som "imago dei", Guds avbild, och inte bara människan.¹⁰

2.1.6 Evangelikal ekoteologi

Traditionellt sett har skapelsefrågor ofta fått stå åt sidan i de evangelikala traditionerna. En del menar att engagemang för miljö och rättvisa tar bort uppmärksamheten från kyrkans egentliga ärende och att miljöfrågor inte tillhör kyrkans ansvarsområde. Det finns dock viktiga

⁸ Deane-Drummond (2009) s 44-48

⁹ Deane-Drummond (2009) s 146

¹⁰ Deane-Drummond (2009) s 146-153

undantag. En av evangelikalismens mest kända teologer är John Stott. Fågelskådare och naturmänniska sedan barnsben så har Stott ofta återkommit till vikten av att människan tar sitt förvaltarens ansvar på allvar och att hon ska vårda naturen. Han nämner i sin bok *The Radical Disciple* att vårdandet av naturen är en av de bortglömda aspekterna av sant lärjungaskap. Även i sina bibelkommentarer och i verk kring etik återkommer han till frågor om skapelsens frälsning och människans arbete för skapelsen.¹¹

Ett annat namn som ofta dyker upp är Francis Schaeffer, för många känd som mannen som grundade *L'abri*-kommuniteten i Schweiz. Han inspirerade och uppmuntrade ofta kristna till politisk aktivism och har också skrivit boken *Pollution and the death of man*, där han skarpt kritiserar den rådande synen på miljön i den kyrka han själv tillhör.

I samtal med Kjell Larsson men även från andra håll, har författaren Jim Wallis dykt upp som en tydlig förebild. Även han är engagerad i politisk aktivism ur ett kristet perspektiv och sällskapet *Sojourners*, som han var med och startade har bidragit till att uppmana kristna att ta aktiv ställning, både i politiska frågor och för miljön.

I evangelikal sammanhang har även en del ekumeniska ansatser gjorts för att forma en deklARATION kring miljöfrågor i samma anda som Lausannedeklarationen från 1974. En av dessa som har fått genomslag är *Evangelical declaration on the care for creation*. Ovan nämnde John Stott var drivande bakom denna, precis som bakom den ursprungliga Lausannedeklarationen.

2.1.7 Svensk ekoteologi

Svensk ekoteologi har i stor utsträckning präglats av ett fåtal författare. Framträdande är Stefan Edman, Harry Månsus och Martin Lönnebo.¹² Stefan Edman har via sina stora kunskaper inom biologi och med sitt skrivande bidragit med att få ekoteologin på kartan i Sverige. Hans arbete har även fått genomslag på regeringsnivå. Stefan Edmans böcker, inte minst *Jord att älska*, ger även en teologisk grund för kristet miljöarbete som är värd att beakta. När miljörörelsen inom SAM fanns på 80-talet så var han och inte minst Harry Månsus förebilder som lästes flitigt, till exempel boken *Shalom Jord*. Enligt Kjell Larsson var Harry Månsus en viktig profil, som betydde mycket men vars närmanden mot New Age tillslut gjorde att många inom SAM tappade förtroendet för honom.¹³

2.1.8 Sammanfattning och utvärdering av forskningsöversikt

Uppgiften är här att försöka lyssna till de teologer, som kan bidra till att hjälpa SAM framåt. För att det projektet ska vara möjligt måste en ekoteologi byggas utan de teologier och filosofier som i många människors ögon skulle ses som för extrema, för liberala och skilda från klassisk kristen tro. Av det följer att det är nödvändigt att göra en klar markering emot till exempel panteism. Att förminska Gud till förmån för ett förändligande av naturen är inte en tanke förenlig med kristen tro enligt SAM:s definitioner. Här framträder tydligt vikten av att hålla fast vid en klassisk kristen bekännelse och vid Bibelns auktoritet för att inte tappa förankringen i SAM:s tradition men alla positioner ska respekteras och förtjänar att lyssnas

¹¹ Se t e x Stotts kommentar till Romarbrevet *The message of Romans* från 1994

¹² Larsson (2010) s 29

¹³ Intervju med Kjell Larsson 2012-04-02

på, ibland behöver vi inspiration och en knuff i rätt riktning även från de håll vi normalt inte vill lyssna på.

Ett sådant exempel är befrielse-teologin, som har mycket viktiga bidrag att komma med när det gäller kopplingen miljö-rättvisa och ett utnyttjande av naturresurser som förtrycker människor i fattigare länder. Här kan mycket väl kopplingen till en viss partipolitisk färg göra att vi i våra sammanhang drar oss undan eftersom SAM traditionellt sett snarare dragit åt höger. Jürgen Moltmann är ett bra exempel på en teolog som har djupa insikter som skulle gå förlorade om man stirrade sig blind på dessa kategoriseringar. Även Jim Wallis, som har ett tydligt politiskt budskap, ger oss mycket viktiga perspektiv på vikten av att ta socialt ansvar för den kristna kyrkan.

Även mycket av feministteologin skulle nog för de flesta inom SAM ses som svårsmält, inte minst på grund av kritiken mot Bibeln. Men den feministiska ekoteologin är bred och kan ta många former och det finns viktiga perspektiv, som inte får tappas bort i det här projektet, inte minst i det att de fokuserar på kvinnor som i fattigare länder ofta drabbas hårdare av miljöproblem eftersom man redan från början har en mer utsatt position i samhället. Det är en del av social-etiken som det inte får blundras inför.

Jag kommer i arbetets fortsättning att ta med värdefulla perspektiv från dessa strömningar men kommer vidare i huvudsak att använda välrenommerade, evangelikala författare, som har bredd och djup i sitt teologiska arbete. Dessa hjälper till att se möjligheterna i den egna traditionen.

I den forskningsöversikt jag gjort framträder tydligt att det finns evangelikala teologer att ta spjörn emot, det finns utmanande tankar att bearbeta och det finns en gryende vilja att göra något även i miljöer präglade av en stark bibeltro.

2.2 SAM och miljön

Det är en nödvändig del av en bakgrundsbeskrivning att undersöka i vilken utsträckning som SAM redan har arbetat och arbetar med miljöfrågor och vilken typ av teologi som skulle kunna påverka förekomsten eller frånvaron av ett sådant engagemang. För att göra detta utfördes en intervju med Kjell Larsson. En sammanfattning av viktiga delar ur intervjun återfinns här nedan.

2.2.1 Teologi inom Svenska Alliansmissionen

Det är viktigt att ha med sig något om vilken typ av samfund SAM är i fortsättningen av arbetet. Men trots att frågeställningen som ligger till grund för uppsatsen är inriktad på just SAM kommer ändå det material som presenteras att vara tillräckligt brett för att vara aktuellt även för andra samfund.

Svenska Alliansmissionen har sina rötter i den svenska väckelsekristendomen. I bibelsyn är det ett konservativt, evangelikalt samfund. SAM präglas av en ”mjukt konservativ Bibelsyn” där hela Bibeln är Guds ord förmedlat till människorna. SAM anser att Gamla testamentet måste läsas i ljuset av Nya testamentet och att Bibelns främsta uppgift är att visa vägen till frälsning. Bibeln är också den yttersta auktoriteten i fråga om teologi och etik.

SAM präglas av en betoning på personlig omvändelse och ett fokus på den andra trosartikeln, där frälsningen och Jesu återkomst är viktiga inslag i förkunnelsen.

SAM använder sig av den apostoliska trosbekännelsen och har Lausannedeklarationen från 1974 som grund för ekumeniskt arbete. Lausannedeklarationen har en betoning på socialt ansvar som bland annat hämtat sin inspiration ifrån latinamerikanska befrielse-teologer.

Detta är allt enligt SAM:s hemsida. Det finns egentligen inga fastlagda bekännelseskrifter utan varje medlem är fri att tolka Bibeln med den Helige Andes ledning.¹⁴

2.2.2 Intervju med Kjell Larsson

Kjell Larsson är SAM:s missionsföreståndare sedan ett par år tillbaka. Själv kom han in i rörelsen i början på 80-talet som ungdomsledare och han har även arbetat många år som pastor inom samfundet.

Historiskt sett menar Kjell att det mest är inom UV-Scoutrörelsen som det har lyst igenom ett miljötänkande. På 80-talet fanns även ett miljöråd, som numera inte längre är aktivt. I övrigt menar han att det inte har varit aktuellt för samfundet att formulera någon teologi kring miljö och fredsfrågor. Att ta hand om skapelsen tror han ändå har varit något som funnits med i rörelsen mycket på grund av att den innehåller en stor del jordbrukare. Förkunnelsen har dock alltid fokuserat på omvändelse och bibelstudium kring det och inte på skapelsen/miljön. Till viss del har han själv tagit upp det i konfirmandundervisningen men inte annars.

Kjell menar att man har slarvat med de här frågorna och att det kan ha mer teologiska orsaker. Även när det gäller frågor kring fred och rättvisa menar han att synen ”att det ändå kommer att brytas ner den här jorden, innan Jesus kommer tillbaka” kan ha påverkat och varför ska vi

¹⁴ <http://www.alliansmissionen.se/teologi>

då anstränga oss? Vi ska ju inte fördröja Jesu återkomst! Han påpekar att han inte tror att någon pastor har stått och sagt så bokstavligen men att det är underförstått. Han säger vidare:

” Nu uttrycker jag mig väldigt generellt, generaliserande, men jag tror att det har spökat litegranna faktiskt och ställt de här frågorna lite i bakgrunden. Det viktiga är att vinna människor för Kristus, att bygga församling, att mogna och så vidare då va och då kommer inte de här frågorna överst på agendan. ”

När Kjell får uppgiften att beskriva hur en skapelsesyn i SAM kan se ut så menar han att det inte finns någon uttryckt i skrift direkt men att Scout ändå har fått ett genomslag och att de flesta nog vet att vi ska ta hand om naturen. Ändå tror han inte att det fått genomslag på det personliga planet eller i församlingarna i sättet man lever.

Trots detta så menar Kjell att det finns teologisk grund för miljöarbete. Kanske har det skett en uppdelning där de konservativa evangelikala rörelserna fokuserat mer på människors frälsning och helgelse medan de liberala samfundet mer fokuserat på livet här och nu och vårt ansvarstagande. Detta menar han är lustigt eftersom de konservativa oftast har hållit Gudsordet högst i sanningsbemärkelse men ändå inte tagit de sociala frågorna på samma allvar.

I mer eskatologiska frågor vill Kjell inte sia om utgången eftersom det är svårt att tolka Bibelns texter om hur framtiden kommer se ut, huruvida det t e x blir en helt ny jord eller en upprättelse av den gamla. Oavsett det så menar Kjell att det inte tar bort ansvaret. Han säger:

”Men det andra är ju ändå att vi har Jesu uppdrag på att göra livet så gott som möjligt för våra medmänniskor, jobba diakonalt och praktiskt hjälpa våra medmänniskor och visa Jesu kärlek på det viset och vi har att förvalta den här jorden. Så jag kan inte tycka att jag kan sätta mig med armarna i kors och tänka att jaja det går ändå sönder en dag så det är skit samma om jag källsorterar eller inte eller om jag flyger hur mycket som helst. Jag har ett ansvar att ta också som personligt kristen för den skapelse jag lever på. ”

När det gäller vägen framåt så ser Kjell hoppfullt på det. Han har på sin agenda att driva frågorna mer och tror också att arbetet centralt kommer få genomslag i församlingarna. Han säger:

”jag vill tro att det skulle göra det för jag tror vi är i en annan tid nu än vi var på 80-talet. Nu ska jag generalisera riktigt ordentligt. På 80-talet när freds och miljögruppen kom så tänkte medelvensson, för vi i vår rörelse är mycket medelvensson, att 'Jojo det är dom med runda glasögon och pannband som kör sitt race' men eftersom miljöfrågorna och även rättvisefrågorna börjar komma men framförallt miljöfrågorna kommer så starkt och det är lite av en överlevnadsfråga för den här planeten också så.. och politiskt betonas det och så här så tror jag ändå att det kan finnas en grogrund för att det faktiskt tas på allvar och att det finns en del i församlingarna som känner att det här det är en trovärdighetsfråga för oss som kristna att bruka och förvalta den här jorden

som vi fått uppgiften av vår herre att vårda. Jag vill tro och tror att det skulle finnas en grund för det nu.”

Kjell återkommer flera gånger under samtalet till att det är en trovärdighetsfråga för samfundet att nu börja ta de här frågorna på allvar. Det handlar om att leva som man lär och att kyrkan borde vara förebilder. Det är en trovärdighetsfråga ”för att vårt vittnesbörd inte skall eka tomt”.

2.3 Är en systematisk utvärdering nödvändig?

2.3.1 Den ekologiska krisen och behovet av reflektion

Kris – det är ett av orden som i litteraturen ofta används för att beskriva den situation som vi nu befinner oss i. Språkbruket är knappast nytt. I och med Rachel Carsons numera legendariska bok *Tyst Vår* från 1969 så kom miljöfrågor på allvar att påverka människors tänkande och politikernas agerande. Larmrapporter om döda gulspårvar, rovfåglar nära utrotning och miljögifter, som samlades först i haven, via fiskar till toppredatorer (inklusive människan) gjorde att lagar stiftades och kraftiga insatser gjordes för att stoppa användningen av gifter såsom PCB och DDT. Det gav resultat. Idag har vi återigen livskraftiga bestånd av pilgrimsfalk och havsörn i vårt land.

Trots dessa relativa framgångar så står vi här, snart ett halvsekel senare, och miljöproblemen är mer aktuella än någonsin tidigare. Även om problem med miljögifter kvarstår är numera den globala uppvärmningen den vanligaste diskussionen. IPCC, FNs klimatpanel fylld med experter inom olika relevanta vetenskapsgrenar, har fastställt hur vårt bruk av den här planeten driver oss mot en allt mörkare framtid. En framtid med mer extrema väderfenomen, matbrist, utarmad biologisk mångfald, höjda havsnivåer och miljontals klimatflyktingar.

Det är en situation som kräver att vi funderar på vilka vi är som människor, hur vi relaterar till naturen runt oss, hur vi relaterar till varandra och vår gemensamma framtid, hur historien har präglat oss, vad som har satt oss i den här situationen och vilka förändringar som krävs för att vi ska ta oss ur den.

Det är, med andra ord, en situation som kräver teologisk reflektion.

En kyrka som påstår sig tro på en personlig Skapare och som kallar världen för Guds skapelse måste fundera på vad de trossatserna egentligen innebär mitt i en pågående ekologisk kris.¹⁵

Några ordförklaringar kan vara på sin plats. För att täcka in allt det som handlar om miljöproblemen idag kommer jag fortsättningsvis använda termen ”ekologisk kris”, dels för att det täcker in allt men också eftersom ordet ekologi gör även människan till en deltagare. Vi ingår i livets väv.

Jag kommer även använda ordet skapelse i stället för natur. Detta, återigen, för att det är ett mer heltäckande begrepp men också för att undvika dualismen människa-natur och risken att

¹⁵ Moltmann (1985) s xiii

se naturen som något lägre. När detta ord byts ut mot skapelse händer något och häri ligger även en viktig teologisk reflektion. Låt mig förklara närmare under nästa rubrik.

2.3.2 Kristendomen som en del av problemet

Eftersom den ekologiska krisen till stora delar har sitt ursprung i västvärlden har det för många författare varit nära till hands att ge kristendomen skuld för att ha skapat förutsättningar för dess uppkomst. Här kan finnas korn av sanning. Moltmann skriver t e x om den utveckling som skedde i teologin i väst, när Gud blev mer och mer transcendent, mer och mer avskild från sin skapelse så sekulariserades samhället. När Gud inte längre var självklar som närvarande i världen utan mer som en avlägsen regent i himlen så höjdes människan till den positionen istället. Som Guds avbild var det människans uppgift att likna Gud i att styra och lägga världen under sig.¹⁶ Det sågs som ett gudomligt påbud. Naturen förminskades till något som var till för människans kunskapssökande. Eftersom, ”kunskap är makt” så var det ett sätt för människan att ta kontroll över världen, att göra allt för att förstå den. Makt blev den gudomliga egenskap människan mest eftersträvade, inte godhet och sanning. Hur kunde människan nå den maktpositionen? Försöka nå något av det gudomliga? Genom att ta kontroll över den lägre naturen.¹⁷ Den gjordes till just ”bara natur”, ett redskap i människans tjänst. Detta är en anledning till att jag i den här uppsatsen vill återta termen skapelse istället för natur. När vi ser världen som Guds skapelse händer något med hur vi handskas med den. Vi kan och bör fortfarande söka kunskap om den, det är en mänsklig drivkraft. Men vi försöker inte längre förstå den för att få herravälde över den, vi vill förstå den för att också hitta vår egen plats, för att respektera den, för att hitta samhörigheten. Se själva vad som händer om vi gör experimentet att kalla naturvetenskap för skapelsevetenskap. Plötsligt blir den inte bara ett redskap för att plocka isär naturen i dess beståndsdelar för att hitta nyttan för människan. Det blir något mer. Kanske en möjlighet att förundras över det som Skaparen gett oss. Plötsligt får naturen ett värde i sig självt, inte utifrån rådande marknadspriser på jordartsmetaller, utan för att den också är just, skapad.

Om det nu är så att den kristna tron faktiskt har haft en roll i att skapa problemet borde det ge oss som kyrka ytterligare incitament till att faktiskt vara en del av lösningen. Vi måste fundera på hur vi formulerar en teologi som hjälper oss att bli en motkraft till den mänskliga hungern att ”söndra och övervinna”, för att låna de gamla romarnas språkbruk.

När ett problem har uppstått och som måste lösas är det alltid en bra start att försöka gå tillbaka till början. Därför bör också en ekoteologi börja där i tidernas morgon, både för att spåra vad som gick snett men också för att hitta grundtanken. Om det, som vi diskuterade i avsnittet ovan, finns en orsak till miljöproblemen i en feltolkning av den bibliska skapelsesynen, så måste vi givetvis återgå till början för att se hur vi kan förstå bättre. Med Moltmanns ord; ”Dålig teologi bekämpar man bäst med bra teologi”.

Men det är också så att för oss människor spelar ursprungsberättelserna roll. En människa som inte känner sitt ursprung blir rotlös, hon tappar kontakten med sig själv och sin egen identitet.

¹⁶ Moltmann (1985) s 1

¹⁷ Moltmann (1985) s 27

Att återgå till, och utgå ifrån bibeltexterna klingar också väl för mig som kommer från ett sammanhang där man ofta varit stolt över troheten mot Bibelordet och över hur högt man håller dess ord. ”Vi tror att Bibeln, Guds ord, är den yttersta auktoriteten för lärouppfattningar och etik.”¹⁸ som samfundets hemsida uttrycker det.

¹⁸ www.alliansmissionen.se/teologi

3. Systematisk teologi och ekologi

3.1 Gudsbild

I detta avsnitt följer en systematisk utvärdering av hur centrala teologiska övertygelser inom SAM kan användas för att formulera en hållbar ekoteologi.

3.1.1 Utgångspunkt

Utgångspunkten är här att SAM har en stark Bibelsyn där texterna har en självklar auktoritet, som gör att dessa texter bör användas som en startpunkt för detta avsnitt. SAM använder också den apostoliska trosbekännelsen som bekännelse och därför är den ordning som där förekommer (Fadern – Sonen – Anden) en logisk ordning även här.

3.1.2 Fadern – Skaparen

I begynnelsen skapade Gud himmel och jord.¹⁹

Jag vill börja resan mot en skapelseteologi där kyrkan i alla tider har börjat. *Vi tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare.* Så börjar den apostoliska trosbekännelsen och så börjar den kristna Bibeln. Med tanken att Fadern har skapat världen med allt vad den rymmer.

Från Bibelns allra första rader undervisas något som är mycket väsentligt, nämligen en skapelseakt och en skapelse *ex nihilo*. Det hebreiska ord som används är *bara`* och har innebörden av en strikt gudomlig handling, ett skapande utan något startmaterial, det är något helt nytt.²⁰

Detta ger en viktig grund för en kristen teologi om skapelsen. Att Gud skapar innebär att skapelsen inte är en del av Gud själv. Skapad av Gud men skild ifrån honom. Enligt Moltmann är detta ett ständigt återkommande tema i Gamla testamentet. Gud ska inte förstås i världsliga termer och världen får inte tolkas som gudomlig. Gud tar inte formen av fenomen i naturen utan uppenbarar sig genom den mänskliga historien, en historia som bestäms av Hans förbund och löften. Den värsta formen av hädelse var den att göra avgudar av naturens drivkrafter som man gjorde i till exempel fruktbarhetskulturer. Den bibliska tron på en skapelse var i stället grunden för att kunna göra en distinktion mellan Skaparen och det skapade.²¹ Den bibliska skapelseberättelsen är en medveten konfrontation med de religioner som omgärdade Israel. Skapandet innebär att hela världen är ett resultat av Guds direkta vilja.

Samtidigt ger skapelseberättelsen även möjligheten att ta avstånd från gnostiska tankar som nedvärderar det materiella. Moltmann skriver:

”The theological idea of the transcendence of the Creator in relation to his creation evoked the cosmological notion of a temporally and spatially limited, contingent and immanent world. At the same time, the indwelling of the Spirit

¹⁹ 1 Mos 1:1

²⁰ Schaeffer (1992) s 45

²¹ Moltmann (1985) s 13

of the Creator in his creation allowed this world to appear as the divinely ordered world, which is filled with God's glory and is guided by his wisdom."²²

Skapelsen är med andra ord varken gudomlig eller demonisk, inte evig som Gud själv, inte heller meningslös eller uppkommen av en slump.

Det kan här vara viktigt att göra vidare markering mot det panteistiska hållet eftersom österländskt tänkande får mer och mer utrymme i vårt samhälle idag. Schaeffer förklarar att termen "Guds skapelse" inte har någon egentlig plats i panteistiskt tänkande. Det finns ingen skapelse utan bara en förlängning av gudomens essens. I panteismen finns det ingen plats för att tala om en personlig Gud som är skapare och som har skapat något som är utanför honom själv.²³

Många vill plocka fram panteismen som en nödvändig grund för vårdandet av vår värld men det är inte en möjlig hållning ur kristen synvinkel. Tvärtom så finns det goda skäl för en kristen skapelsesteologi att distansera sig från den typen av världsbild. Panteismen ger heller ingen mening åt det enskilda utan bara åt helheten. Med en sådan världsbild ges människan ingen speciell plats och det skapar ingen grund för en absolut moral. Människan blir inte förmer än gräset. Det blir också svårt, enligt Schaeffer, att motverka det som är destruktivt i skapelsen om man har en panteistisk hållning. Men en kristen kan reagera mot t e x sjukdomar precis som Jesus gjorde, vi behöver inte acceptera det som ett nödvändigt sakernas tillstånd. Jesus reagerade emot sjukdomar utan att säga emot sig själv.²⁴

Stott kallar det till och med för en förolämpning mot Skaparen att göra naturen gudomlig!

Schaeffer går vidare och menar att även om panteismen inte ger en tillräcklig eller möjlig grund att stå på så finns det även former av traditionell kristendom som inte heller räcker hela vägen fram. Det är den form av kristendom som bara värderar det himmelska som något värt att sträva efter. Han menar att denna form av kristendom aldrig kommer kunna erbjuda en lösning på den ekologiska krisen eftersom den ser naturen som något utan eget värde. En teologi där man drar skarpa skiljelinjer mellan "andligt" och "kroppsligt" och nedvärderar det senare ger ingen grund att stå på.²⁵

Det finns nämligen här en annan viktig aspekt att upptäcka i skapelseberättelsen. När Gud under skapelsedagarna formar världen konstaterar han efter varje dag att det han gjort är gott. Det här är en tanke som behöver återupptäckas. Den del av skapelsen som inte är människan har ett värde även utan människan. Redan innan människan äntrar scenen så skapar Gud och det är gott. Skapelsens existensberättigande ligger inte i att den är en resurs för oss människor. Den är inte ett förråd, skapat för människan att ösa ur. Det är heller inte människans förtjänst att skapelsen är god. Vi är fortfarande ensamma om att vara Guds avbild och har därmed givetvis en särställning. Men det är också en särställning som innebär ett mycket stort ansvar.

²² Moltmann (1985) s 33

²³ Schaeffer (1992) s 26

²⁴ Schaeffer (1992) s 33-34

²⁵ Schaeffer (1992) s 39

Detta gör att berättelserna i första Mosebok kanske inte bör läsas som något som bara handlar om människan eftersom en aspekt av skapelsens värde då går förlorad. Moltmann skriver att en skapelseteologi aldrig får reduceras till att bara handla om mig och min skapelse. Det måste innebära en förståelse av Gud som skapare av hela skapelsen. Om Gud inte är skaparen av allt, är han heller inte skapare av mig.²⁶

Skapelsen- förvaltarskapet

Hur ska denna skapelse då beaktas? Vad är det för ägandeform det handlar om? Det finns två grundläggande bibliska påståenden som kan användas här:

1. ”Jorden är Herrens med allt den rymmer, världen och alla som bor i den. Det är Han som lagt dess grund i havet och fäst den över strömmande vatten.”
2. ”Himlen är Herrens, men jorden gav han åt människorna”

Det som syns här kan verka som en självmotsägelse, och ryckt ur sitt sammanhang kan den andra versen tolkas som om jorden är människans att göra som hon vill med. Att Gud har tagit sin hand ifrån den och lämnat den i människans våld. Detta är en grov misstolkning och om skrift får tolka skrift så ger det att dessa två påståenden snarare kompletterar varandra än motsäger varandra. Stott förklarar det genom att säga att ”Jorden tillhör Gud genom skapelseakten och oss genom delegering”²⁷ Delegeringen innebär att Gud inte har gett ifrån sig sina egna rättigheter eller sin egen makt över skapelsen men han har gett människan ansvaret att bevara och vårda skapelsen i hans ställe.

Här i ligger själva förvaltarskapet. En förvaltare äger inte själv, en förvaltare är en tillsatt övervakare som har eget ansvar för att vårda det han har fått sig anförtrott. Det man förvaltar skall också en dag lämnas tillbaka. Jesu liknelse i Matt 25 om talenterna kan, för bibelläsaren, användas som en påminnelse om allvaret i att få något att förvalta.

Har vi det här i minnet, menar Stott, Gud som skaparen och vårt ansvar som förvaltare, så innebär det att vi lättare undviker två stora fallgropar.

Den ena är, som diskuterades i avsnittet ovan, gudomliggörandet av naturen. Det andra är utnyttjandet, rovdriften, av skapelsen, något som vi i västvärlden sedan den industriella revolutionens dagar ofta legat närmare. Här görs inte felet att tillbe det skapade som Gud utan snarare är problemet att vi beter oss mot den som om vi själva var Gud. Uppmaningen i 1 Mos att människan ska lägga jorden under sig ska inte ses som en uppmaning till destruktiv dominans utan till ansvarsfullt förvaltarskap. Det är en helt absurd tanke att tro att den Gud som konstaterar att skapelsen är god sedan lämnar över den till människan med målet att den ska förstöras och utnyttjas.

När vi har undvikit dessa två fallgropar så kommer vi enligt Stott fram till ett tredje förhållande. Det är tanken att förhållandet mellan människan och resten av skapelsen handlar om ett samarbete med Gud. Vi är själva en del av skapelsen, lika beroende av skaparen som

²⁶ Moltmann (1985) s 36

²⁷ Stott (2010) s 51

något annat men Gud har valt att göra oss till medskapare. Han har lagt över en del av ansvaret på människan att fortsätta skapelseverket. Gud skapar Edens lustgård men sätter Adam att bruka den. Detta sker innan syndafallet och det innebär alltså att det tillhör Guds plan att vi ska vidareutveckla det som Gud gett oss ansvaret över men, återigen, på ett ansvarsfullt sätt.²⁸ Människan är på sitt sätt en skapande varelse, det är en del av vårt arv som Guds avbilder. På det här sättet blir vårdandet av skapelsen en del av vår tillbedjan eftersom kärleken till Skaparen tar sig uttryck i vilja att samarbeta med Honom.

Här är det viktigt att också notera att det alltid finns en kvalitetsskillnad mellan Gud som Skapare och människan som medskapare. Vi får inte göra oss själva till gudar. Vi kan inte skapa *ex nihilo*, vi får forma det material som Han har anförtrott oss.

Moltmann är inne på samma saker. Han menar också att uppmaningarna till att lägga jorden under oss i första hand handlar om att bruka jorden på ett ansvarsfullt sätt för att få föda. Det enda stället som, enligt Moltmann, talar om att människan ska råda över skapelsen är i 1 Mos 1:26-27 som inleds ” *Gud sade: ”Vi skall göra människor som är vår avbild, lika oss. De skall härska över havets fiskar, himlens fåglar, boskapen, alla vilda djur och alla kräldjur som finns på jorden.* ” Men här utgår uppmaningen att härska ifrån det faktum att människan är skapad till Guds avbild, vi ska alltså försöka återspegla skaparens förhållningssätt till sin skapelse.

1 mos 2:15 talar om Edens lustgård och att människan är satt att ”bruka och vårda” den. Människans uppgift i förvaltarskapet liknar en trädgårdsmästares. Det handlar ingenstans om uppmaning till utnyttjande och rovdrift och slösande av jordens resurser. Detta är en viktig aspekt också utifrån ett SAM-perspektiv. Enligt Kjell Larsson så ligger mycket av samfundets, både historia och nutid, traditionellt i bondemiljön. Det är bra att kunna poängtera att det ligger i skapelseordningen att vi också ska bruka jorden. Vi behöver bara undvika att missbruka den.

För det är sant, som nämndes i inledningen, att Bibeln genom historien ofta har tagits som stöd för att människan har rätt att nöta ut jorden. Men det här är, som vi har sett, bara ett exempel på dålig teologi där man ryckt verser ur sitt sammanhang för att rättfärdiga sin livsstil. Här kan vi bara be ödmjukt om ursäkt och istället försöka återta en biblisk skapelsesyn som handlar om äkta förvaltarskap. Det finns inget stöd för människans beteende i bibeltexterna, däremot så anar vi en förklaring till varför det har blivit som det har blivit. Detta återknyts till i avsnittet om människan längre fram.

Jim Wallis skriver även han om vikten av att se förvaltarskapet för vad det verkligen är. Han skriver att orden för ”bruka och vårda” är *'abad* och *shamar*. När *'abad* förekommer i andra sammanhang än just i berättelsen om Edens Lustgård så betyder det tjänande och inte styrande. *Shamar* används i betydelsen att ha omsorg om livet eller att följa avtalet. Så Wallis menar att en bättre översättning borde skulle vara ”tjäna och bevara”.²⁹

²⁸ Stott (2010) s 53

²⁹ Wallis (2009) s 145

3.1.3 Sonen – Som allt skapats igenom

Historiskt sett har Svenska Alliansmissionen alltid haft en betoning på Jesus. Så här uttrycks detta på hemsidan:

SAM präglas av en väckelsekristendom som betonar personlig omvändelse, tro och bekännelse av Jesus Kristus som Herre och Frälsare.

En tydlig betoning av den andra trosartikeln. Försoningen, att Kristus dog i vårt ställe, ”talet om korset”, Kristi uppståndelse, Jesus som den enda vägen till frälsning och Jesus återkomst betonas ofta i förkunnelsen.³⁰

I intervjun nämner även Kjell Larsson detta och bekräftar att fokus ofta legat på just Jesus, frälsning och omvändelse. Givetvis så måste en skapelseteologi som gör anspråk på att vara ”kristen” också fokusera på Kristus. Vad är förhållandet mellan Jesus och skapelsen? Hur kan vi förstå centrala begrepp som inkarnation, återuppståndelse och frälsning i ljuset av den pågående ekologiska krisen? Kan vi hitta principer utifrån Jesu liv och gärning som inspirerar och uppmanar till ett ansvarsfullt förvaltarskap?

Jürgen Moltmann igen: ”En kristen lära om skapelsen är att se världen i ljuset av Jesus Messias; och bestäms utifrån den messianska tid som har börjat med honom och som Han definierar”³¹

Jesus och skapelsen

I SAM:s sökande efter en skapelseteologi skulle det, inte minst på grund av den erkända fokuseringen på Jesus, vara fruktbart att knyta an till de texter i Nya testamentet som intimt förknippar Jesus med skapelsen och där Jesu förhållande till skapelsen går hela vägen tillbaka till begynnelsen. ”I begynnelsen var ordet”, står det i Johannesevangeliets inledning. Och, fortsätter det: ”Allt blev till genom det och utan det blev ingenting till av allt som finns till.”³²

Samma tanke finns i Kolosserbrevets första kapitel:

Han är den osynlige Gudens avbild, den förstfödde i hela skapelsen, ty i honom skapades allt i himlen och på jorden, synligt och osynligt, troner och herravälden, härskare och makter; allt är skapat genom honom och till honom. ¹⁷Han finns före allting, och allting hålls samman i honom.

Allt är alltså, enligt bibeltexten, skapat genom sonen och till sonen. Allt tillhör honom, både människor och resten av det skapade.

Inkarnationen ger en ytterligare dimension åt kopplingen mellan Kristus och skapelsen. I och med att Gud blir människa så ges på sätt och vis ett godkännande av den materiella världen. Gud tar sin boning mitt i sin skapelse. Han delar gemenskapen med människorna men också med hela skapelsen och han lever av det marken ger precis som människorna och djuren. Francis Schaeffer skriver att inkarnationen, uppståndelsen och himmelsfärden visar att det inte finns någon anledning att göra en falsk uppdelning mellan det andliga och det materiella,

³⁰ www.alliansmissionen.se/teologi

³¹ Moltmann (1985) s 5

³² Joh 1:1-3

som sätter det ena i motsats till det andra och upphöjer det andliga. Det är ett obiblistiskt koncept och därför hjälper också Jesus oss att undvika den fallgrop som det talades om i avsnittet ovan. Jesus, och det faktum att även vi kommer återuppstå med fysiska kroppar, bekräftar GTs tanke om den materiella skapelsen som något gott.³³

Jesus fungerar också på andra sätt som en länk mellan det gamla och det nya förbundet. Det som utgör vårt gamla testamente var den ”bibel” Jesus använde. Därmed kan vi utgå ifrån att den positiva syn på skapelsen som finns där, när det gäller förvaltarskap och övrigt från diskussionen ovan, också var något som Jesus delade både i sitt liv och i sin undervisning. Bibelns enhet är viktig att bevara och Gamla testamentet bör tolkas i ljuset av Nya testamentet. Men så länge Jesus inte ger nya direktiv om hur skapelsen ska skötas så kan vi utgå ifrån att han validerar den syn som gamla testamentets författare företräder. Detta kan vara en av anledningarna till att NT ändå ger förhållandevis lite undervisning i frågan om skapelsen, det fanns redan nedskrivet i de äldre texterna. Per Larsson är inne på vikten av att se holistiskt på Bibeln och förstå att GT har saker att säga oss och att vi behöver vara trogna mot hela Bibelns budskap.³⁴

Vi ser till exempel i NT hur Jesus ständigt återknyter till de gammaltestamentliga profeternas texter för att visa vem han själv är, att han är den som texterna talar om och att den tid som profeterna talar om är nära förestående. Inte minst är detta tydligt i det som kallas för Jesu portalpredikan från Lukasevangeliets fjärde kapitel. Här citerar Jesus en passage ifrån Jesaja:

Han kom till Nasaret, där han hade växt upp, och på sabbaten gick han till synagogan, som han brukade. Han reste sig för att läsa, och man gav honom profeten Jesajas bok. När han öppnade den fann han det ställe där det står skrivet: *Herrens ande är över mig, ty han har smort mig till att frambära ett glädjebud till de fattiga. Han har sänt mig att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blinda, att ge de förtryckta frihet och förkunna ett nådens år från Herren.* Han rullade ihop boken och gav den tillbaka till tjänaren och satte sig. Alla i synagogan hade sina blickar riktade mot honom. Då började han tala till dem och sade: ”I dag har detta skriftställe gått i uppfyllelse inför er som hör mig.”

Det här är intressant eftersom de gammaltestamentliga texterna ofta framhåller även skapelsens upprättande och befriande. Därmed är steget inte långt till att tänka att Jesus, som vi vet var väl förtrogen med dessa texter, hade hela skapelsen i åtanke när han predikade att ”himmelriket är nära”.

Uppståndelsen och frälsningen

Jürgen Moltmann hävdar att NT faktiskt ger oss nya perspektiv på världen som skapad. Perspektiv som blir specifikt kristna utöver de vi har ifrån de gammaltestamentliga texterna. Utgångspunkten för dessa perspektiv är Jesu uppståndelse. Han menar att vi här har en fundamentalt ny tolkning av den gudomliga skapelseakten. För Paulus, skriver han, innebär Jesu uppståndelse att den nya tiden, den messianska eran har inletts. Jesus är ”förstfödd från

³³ Schaeffer (1992) s 56 & 62

³⁴ Larsson (2010) s 32

de döda” (Kol 1:18) och det är starten på den tid som kommer leda fram även till en ny skapelse för människor och allt skapat. Tron på uppståndelsen är därför en tro på skapelsen för den kristne.³⁵ I kolosserbrevet fortsätter Paulus sin utläggning och konstaterar att Jesu blod på korset hade till uppgift att försona allt med Gud, allt på jorden och allt i himlen, alltså hela skapelsen och inte bara människan. Påskdramat är starten på något helt nytt för hela skapelsen. Moltmann skriver också att denna syn måste påverka vårt förhållande till resten av skapelsen redan nu, innan den nya skapelsen är fullbordad.

Poängen här är att visa att SAM har ett stort skapelseteologiskt arv att vårda. De gammaltestamentliga texterna ger en skapelsesyn och förvaltarskapstanke därifrån och det går inte att gömma sig bakom att man hellre fokuserar på Jesus och Nya Testamentet och frälsningen. Dels för att Jesus läste och lärde utifrån GT och det är viktigt att behålla en biblisk helhetssyn men framförallt för att NT självt är tydligt med att frälsningen och den nya tiden som ”församlingens tidsålder” inte bara handlar om en personlig frälsning för individen utan ett återlösande av hela skapelsen. Detta är inget nytt, kyrkans tidigaste insikter om korset handlade om det som ett återställande av Guds ursprungliga plan för allt.³⁶

Detta ska inte ses som ett nedvärderande av människans roll eller plats och inte som ett förminskande av vikten av evangelisation, utan snarare som ett bevis för Guds storhet. Han är skaparen bakom allt, allt är skapat genom Kristus och Han är stor nog att också låta planen för återupprättandet innefatta hela skapelsen!

Denna tanke, bland annat byggd på Paulus undervisning i Kolosserbrevet finns också med i den viktiga deklARATIONEN *Evangelical declaration on the care for creation*, som formulerades 1994 under ledning av bl.a. John Stott och signerades av över 500 ledare från evangelikala sammanhang världen över.³⁷

Himmelriket på jorden

SAM har traditionellt den syn som säger ”redan nu men ännu inte” när det gäller Gudsriket eller himmelriket. I och med Jesus så börjar något nytt växa fram. Som senapskornet i åkern börjar det i liten skala men är en realitet som alla kristna deltar i. Tanken om Gudsriket har sin grund i GT och är komplex men handlar om den befrielse det så ofta talas om och som Jesus ständigt återkommer till. Tanken om Gudsriket på jorden är Jesu huvudbudskap och sätts i rörelse i och med hans portalpredikan.

Om nu gudsrikets utbredande på jorden börjar med Jesu verksamhet, död och uppståndelse och den återlösning som det innebär innefattar hela skapelsen, blir då inte ansträngningarna att sprida hans rike något skeva om inte fokus ligger på hela det uppdrag han gett? Evangeliet, det glada budskapet, som ska spridas är ju uppenbarligen inte tänkt att bara vara ett glatt budskap för människor utan för hela skapelsen. Jag har i arbetet här försökt att visa på det inneboende värde den icke-mänskliga skapelsen har men även om fokus för ett ögonblick får ligga på enbart människan så står det klart att utbredandet av Guds rike inte bara kan handla

³⁵ Moltmann (1985) s 65-66

³⁶ Larsson (2010) 36

³⁷ Evangelical declaration on the care of creation (1994) s 3

om människors själar och livet i en avlägsen framtid. En skapelseteologi för SAM kan finna stöd för detta i Nya testamentet där följande står att finna;

Mina bröder, vad hjälper det om någon säger sig ha tro men inte har gärningar? Inte kan väl tron rädda honom? Om en broder eller syster är utan kläder och saknar mat för dagen, vad hjälper det då om någon av er säger: ”Gå i frid, håll er varma och ät er mätta”, men inte ger dem vad kroppen behöver? Så är det också med tron: i sig själv, utan gärningar, är den död.³⁸

Jag kommer återkomma till det längre fram men det är värt att redan här notera att gudsrrikes utbredning, enligt min tolkning, handlar om att hela evangeliet levs ut och predikas. Utifrån den här texten och andra har det sociala ansvaret ofta lyfts fram och det med rätta. Men nu måste även omsorgen om miljö och lösandet av den ekologiska krisen läggas i samma skål för det handlar också om människor. Vad hjälper det om vi säger, gå i frid men samtidigt förstör människors livsmiljö? Om vårt sätt att leva i Sverige förstör möjligheten för fattigare folk att tillgodose sina behov, vilket faktiskt är fallet idag, så arbetar vi snarare emot Guds rikes utbredning än för den. I många länder driver miljöförstöringar och vår överkonsumerande livsstil människor in i fattigdom, orättvisor och förtryck. Precis det som Jesus sade sig ha kommit för att motverka.

3.1.4 Anden – livgivaren

Även Guds Helige Ande är med ifrån begynnelsen. Hur Andens roll tolkas kan variera och kanske är det här som jag väljer att distansera mig något mer från Jürgen Moltmanns panenteism. Han skriver att enligt den kristna tolkningen så är skapelsen en trinitarisk process; Fadern skapar genom Sonen i Anden. Denna trinitariska teologi är central även inom SAM. Men Moltmann går vidare och menar att världen är därmed skapad av Gud, genom Gud och existerar i Gud. Bibliskt stöd för denna syn tar han ifrån Psalm 104:29-30:

Du döljer ditt ansikte, och de blir förskräckta,
du tar ifrån dem deras ande, och de dör
och blir åter till mull.
Du sänder din ande, då skapas liv.
Du gör jorden ny.

Igenom Andens ’potentialitet och energier’ är Skaparen närvarande i sin skapelse, inte bara i att han möter den, han är inneboende i den.³⁹

Även om just den här sista tanken kan verka främmande för någon med SAM-bakgrund så har Moltmanns skapelsepneumatologi ändå en del poänger. Klart är att Anden är närvarande och en realitet i skapelsen. Det är varje kristens vittnesbörd och det som möjliggör vår relation med Gud. Anden är den ”hjälpare” Jesus vittnar om ska komma efter hans egen himmelfärd.⁴⁰ All gudomlig aktivitet är Andlig till sin natur. Givetvis i den meningen att Gud

³⁸ Jak 2:14-17

³⁹ Moltmann (1985) s 9-12

⁴⁰ Joh 14

är ande men mer specifikt i det att det är den Helige Ande som på något sätt driver även Faderns och Sonens verk till fullständigande. Det är när Fadern andas livsande in i människan som hon blir levande i första Mosebok. Det är Anden som i NT förvissar oss om att vi är Guds barn, det är Anden som hjälper oss att be, det är Andens verk i människan som gör henne mer lik Gud (återigen en form av skapande aktivitet hos Anden). Även om man inte vill följa Moltmann fullt ut i hans panenteism så finns det i tron på Den Helige Ande som en skaparkraft och livgivare något mycket viktigt, och det för vidare in i nästa avsnitt.

Anden som drivkraft för förändring

Gud skapar genom den Helige Ande, både när det gäller skapelsen i stort men också när det gäller att förvandla oss kristna. Det här är revolutionerande. Det innebär att Anden, arbetande igenom den kristna kyrkan, kan vara den kraft som får människor att reagera och agera i den pågående ekologiska krisen.

Jim Wallis skriver att det han ser hända på olika platser är att människor tar andlig kraft i anspråk för att förändra och kunna ta itu med vår tids stora utmaningar. Under historiens gång har hela samhällen förvandlats genom det som ofta hänvisas till som ”De stora väckelserna”. Den kände väckelsepredikanten Charles Finney menade till och med att andlig omvändelse måste leda till sociala reformer. Wallis menar sig se att det finns en pånyttfödd tro på skapelsen och en vilja till förändring och förbättring bland många kristna idag.⁴¹ Visst är det en fascinerande tanke. Den Ande som var närvarande vid skapelsen morgon och som skänker liv åt allt skapat kan också vara den vind, som driver den kristna kyrkan framåt i arbetet för en ny skapelse.

Svenska Alliansmissionen och för den delen, all svensk frikyrklighet som menar sig härstamma från de svenska väckelserna, visst borde väl de kunna stå i frontlinjen för en ny typ av väckelse? En väckelse där man kan rannsaka sig själv och bli medvetna om hur man har syndat mot Gud genom att missbruka hans skapelse. Trots allt så är det ju precis så Anden har arbetat genom historien. Väckt människor från deras invanda mönster, påpekat vad som gått fel och sedan utmanat till omvändelse och utrustat för förändring!

Kanske är Skaparens Ande vårt främsta vapen i kampen för skapelsen?

3.1.5 Gud som skapare – en sammanfattning

Det har länge tillhört den naturliga teologin att se till naturen och förstå något av Guds storhet. Detta är en viktig del av naturen som en del av den allmänna uppenbarelsen av Gud. Men i detta avsnitt har jag också försökt visa att vi kan gå den motsatta vägen. Genom att se till Gud och hans roll som skapare så kan vi förstå något av naturens storhet och dess värde. Det är genom att Gud uppenbarar sig som hela världens skapare, som den icke-mänskliga delen av skapelsen får ett värde även den. Det här är knappast något nytt men kanske är det något som behöver återupptäckas. Om SAM önskar återta en sund, biblisk skapelseteologi, där vi förstår att naturen vi har runt oss hör samman med oss, har samma ursprung, samma slutmål och att livet här och nu har ett värde.

⁴¹ Wallis (2009) 11-13

Jag låter Francis Schaeffer sammanfatta:

” Any Christianity that rests upon a dichotomy – some sort of Platonic concept – does not have an answer to nature; and we must say with sorrow that much orthodoxy, much evangelical Christianity is rooted in a Platonic concept. In this kind of Christianity, there is only interest in the ‘upper story’, in the heavenly things – only in ‘saving the soul’ and getting it to Heaven. In this Platonic concept, even though orthodox and evangelical terminology is used, there is little or no interest in the proper pleasure of the body or the proper uses of the intellect. In such Christianity, there is a strong tendency to see nothing in nature beyond its use as one of the classic proofs of God’s existence. ‘Look at nature,’ we are told; ‘look at the Alps. God must have made them.’ And that is the end. Nature has become merely an academic proof of the existence of the Creator with little value in itself.”⁴²

Människan behöver lära sig att det hon fått att förvalta inte får sitt värde utifrån det hon gör med det utan att det redan har ett inneboende värde.

Det som utvecklats i uppsatsen såhär långt pekar också på vad som kan kallas för en trinitarisk förståelse av skapelsen. Ofta har Gud Fadern lyfts fram som Skaparen men det står klart att både Sonen och Anden är delaktiga i skapelsen, ända från början och till våra dagar och även in i framtiden.

Sammantaget är det jag har försökt att lyfta fram här en skapelseteologi som jag menar ligger till största delen i linje med vad SAM redan tror. Men det finns element som måste återupptäckas, återtas och som behöver få utmana. När Per Larsson i sin genomgång av olika traditioner sammanfattar frikyrkans hållning i dessa frågor gör han det med formuleringen ”Nej till världen” och tanken att frikyrkan inte vill ta i en så världslig fråga utan hellre bryr sig om människors frälsning.

Detta är även Kjell Larssons slutsats. Men det behöver inte fortsättningsvis vara så. Utifrån det som hittills framkommit ser vi att Bibeln verkar säga något annat. Tron på en treenig Gud som skapare, tron på Jesus som världens frälsare och tron på Anden som livgivaren ger en fantastisk grund att stå på för frikyrkan i dess miljöengagemang! Det är inte längre bara ett alternativ för en bortglömd verksamhetsgrupp i någon kyrkokällare. Det är en nödvändig del av att påstå sig älska Skaparen. Detta är en mycket viktig poäng! Det verkar alltså vara så att det finns en brist i trinitetsteologin inom SAM som ligger till grund för att miljöfrågor bortprioriteras. Fokuseringen har inte bara förskjutits mot den andra trosartikeln utan det har även skett en fokusering på Jesu försoningsverk, som enbart gällande den enskilda individen och dess framtid i himmelen. Här är det nödvändigt med en fördjupad syn på Guds plan och hur han verkar i skapelsen.

När den viktigaste grunden nu är lagd, den med Skaparen själv som centrum, vill jag gå vidare med några andra mycket viktiga aspekter.

⁴² Schaeffer (1992) s 42

3.2 Människosyn

3.2.1 Utgångspunkt

En kristen skapelseteologi har fördelen att den ger människan en särställning. I mycket aktuellt ekologiskt tänkande har människans särställning, som beskrevs tidigare, setts som en av orsakerna till problemet. Jag vill i detta avsnitt argumentera för att det för SAM snarare kan vara en styrka att tänka ekologi tillsammans med den klassiska kristna synen på människans särställning. En panteistisk eller för den delen, ateistisk hållning tenderar att ge människan en opersonlig och låg plats i sin omvärld. Detta är enligt Schaeffer en absolut regel.⁴³ Men är människan mer än det, är hon skapad till Guds avbild så har hon också kapacitet och mandat att höja sig över och förändra situationen för både sig själv och för resten av den skapelse som hon är en del av.

När Francis Schaeffer beskriver människan utifrån Bibeln så gör han det först genom att ge människan samma utgångspunkt som djuren och växterna; de är alla skapade av Gud och därför finns det en klyfta mellan det skapade och skaparen. Men det finns också en annan klyfta där Gud och människan står på ena sidan och resten av skapelsen på den andra. Det som utgör klyftan här är personlighet, att Gud har lagt ner sin egen avbild i människan och bara i människan. Så det finns alltså två sidor av att vara människa.⁴⁴

3.2.2 Den trasiga människan – roten till problemet

När man talar om den ekologiska krisen och dess rötter så är det givetvis så att människan är orsaken till problemet. Men en biblisk människosyn gör det möjligt att gå steget vidare och förklara vad det är hos människan som gör att vi har hamnat i den här situationen. Första Mosebok berättar inte bara historien om världens skapelse utan också om dess fall.

En ledande vetenskapsman lär ha sagt till en grupp kristna ledare för ett par år sedan: ”Jag brukade tro att de tre största problemen i världen var föroreningar, utarmning av den biologiska mångfalden och klimatförändringar. Nu inser jag att de är stolthet, girighet och apati, och vetenskapsmännen har inga svar på detta.”⁴⁵

I avsnittet om Skaparen nämndes tanken om att uppmaningen att härska över skapelsen är kopplad till tanken att som Guds avbilder återspegla hans förhållningssätt till sin skapelse. Detta är sant men samtidigt med vissa givna begränsningar eftersom vi är människor och inte Gud. Moltmann beskriver människans roll som en ”upprätthållare av freden” snarare än som en fullfjädrad härskare. Det är fortfarande Gud som ska ha makt över liv och död.⁴⁶ Kanske är det även detta som går snett när människan faller. Kunskapens träd, med kunskapen om gott och ont lockar människan med löftet om att själva bli som gudar. Frestelsen finns att inte längre vara enbart förvaltare utan att äga makten själva. Och makt korrumperar.

Vi människor har förmågan att forma mycket godhet i världen. Skapandekraften är en del av innebörden i att vara Guds avbilder men på grund av fallet har människan också en tendens

⁴³ Schaeffer (1992) s 34

⁴⁴ Schaeffer (1992) s 49

⁴⁵ Lowe (2009) s 26

⁴⁶ Moltmann (1985) s 30

till det destruktiva. En tendens att använda uppfinningsrikiheten, skapelsekraften, till något negativt.

Strävandet efter makt, rikedom, status, vårt förtryck av varandra och skapelsen, allt detta är en konsekvens av människans fall. Girighet och hets kring ständig tillväxt är starka drivkrafter bakom den ekologiska krisen.

Ben Lowe säger i sin bok *Green revolution* att ”världens visdom” ständigt förespråkar de sju dödssynderna istället för de tio budorden och saligprisningarna.⁴⁷

Schaeffer säger att det är människans oförmåga att lägga band på sig själv som skapar problem och förespråkar måttfullhet. Att vi kan göra något innebär inte att vi måste göra det.⁴⁸ Det skrämmande med människan är att hon gör allt hon kan göra utan gränsdragningar. När hon gör det dödar hon världen, mänskligheten och tillslut sig själv.

För att ge även detta en grund i bibeltexterna kan den kristne använda sig utav Paulus. I Rom 8:5 nämner han att de som lever efter köttet har dess sinnelag och i Gal 5 nämner han vad detta sinnelag innebär, bland annat; maktkamp och avgudereri. Att leva så, menar han, leder till död. Det vi ser runt oss idag i ljuset av den ekologiska krisen är att det faktiskt leder till hela skapelsens död.

Därför är steget inte långt till att se att den kristna synen på människan och hennes situation också ger en förklaringsmodell till vad det är i människans inre som orsakar problemet. Är inte detta en mörk människosyn? Nej, det är det inte eftersom Bibeln också ger oss en väg ut ur detta predikament.

3.2.3 Den nya människan – lösningen på problemet

När den evangelikala teologin utifrån bibeltexterna identifierat att det är människans skadade natur som ligger till grund för den ekologiska krisen så blir nästa steg att börja fundera på om Bibeln för den evangelikale läsaren också faktiskt kan erbjuda en lösning. Människan har fallit och jorden har på grund av det förbannats men vi människor är fortfarande skapade till att vara Guds avbilder och jorden återspeglar fortfarande något av Hans storhet. Guds frälsningsplan gäller, som diskuterades i stycket om Jesus ovan, hela skapelsen.

Jesus erbjuder en väg ut ur det destruktiva ekorrhjulet. Han erbjuder för den fallna människan redan nu, frälsning, att ta emot förlåtelse och att börja vandra med honom. Kraften i detta ska inte underskattas.

Ett kristet förvaltarskap innebär att vi ska råda över skapelsen men inte i enlighet med vår fallna natur utan i kraft av det nya liv som Jesus erbjuder oss.⁴⁹ När kyrkan tar sitt ansvar och lever ut mot skapelsen i kraft av det nya livet så innebär det möjlighet för vad Schaeffer kallar ”påtagligt helande”. Den som är skapad till Guds avbild och återupptäcker detta kan med Guds hjälp göra ett val. Det finns saker jag kan göra mot skapelsen men som jag väljer att inte göra. Jag har moraliska förpliktelser mot skapelsen precis som mot andra människor.

⁴⁷ Lowe (2009) s 24

⁴⁸ Schaeffer (1992) s 91

⁴⁹ Schaeffer (1992) s 72

För att återigen anknyta till Paulus, som för många inom frikyrkan är en auktoritetsperson, ser vi att efter det att Paulus i Galaterbrevets femte kapitel beskrivit vad som karakteriserar den fallna människan så kontrasterar han det mot vad som skall känneteckna den som lever det nya livet tillsammans med Anden. Andens frukter innebär enligt Paulus, en riktning mot kärlek, glädje, frid, tålmod, vänlighet, godhet, trofasthet, ödmjukhet och självbehärskning. Det här är inget valbart. Det är en praktisk konsekvens av ett liv i efterföljd. Ofta betonas i undervisning dessa frukter som viktiga i förhållandet till andra människor men vi behöver också förstå att dessa frukter är viktiga i vårt förhållande till resten av skapelsen. Det nya verk som Gud påbörjar i oss ger oss redskap att vara motkrafter i ett destruktivt samhälle. Det ger oss möjlighet att visa att där människans sargade inre varit orsaken till problemet kan människans helade inre också vara en del av lösningen på problemet.

En människa som är född på nytt engagerar sig inte för miljön för att hon måste. Hon gör det för att hon förstår att det är rätt sak att göra.

Så här säger teologen Richard Foster:

”We over-eat, over-buy and over-build, spewing out our toxic wastes upon the earth and into the air. But this gloomy picture is not the final word. Hope has the final word. We are not locked into a prison of determinism: change is possible. Ruthless inequities can be eradicated. The hungry can be fed. Millions can be reached with the message of life in Christ. He whose power is over all, desires to use his people as agents of change. We are to walk cheerfully over the face of the earth, conquering evil with good in the power of the spirit.”⁵⁰

Min tolkning av det här är som följer. De två klyftorna som Schaeffer talar om är en realitet, vi är högre än resten av skapelsen men lägre än Gud. Men kan det vara så, att synden faktiskt utifrån detta skapar ett dubbelt problem. Vi ser väl det i Bibelns berättelser och vår egen erfarenhet. På grund av skam och otillräcklighet distanserar sig människan ifrån Gud, på grund av högmod och girighet och maktbegär distanserar sig människan ifrån resten av skapelsen. Resultatet blir ett totalt haveri, en hemlöshet och ett missförstånd av vilka vi som människor egentligen är. Jag påstår mig ha Biblisk grund när jag hävdar att en rätt syn på människan egentligen tolkar de bägge klyftorna precis tvärtom. Klyftan mot den personliga delen av skapelsen ger oss en fantastisk möjlighet till relation med Gud. Klyftan mot den Evige, Allsmäktige Skaparen ger oss en fantastisk möjlighet att identifiera oss och känna samhörighet med resten av Hans skapelse.

Schaeffer igen:

” As a Christian I say, ‘Who am I?’ Am I only the hydrogen atom, the energy particle extended? No, I am made in the image of God. I know who I am. Yet, on the other hand, when I turn around and I face nature, I face something that is

⁵⁰ Foster (1981) s 164

like myself. I, too, am created, just as the animal and the plant and the atom are created.”⁵¹

Tillbaka till naturen

För många människor idag kan man ana att den ökade distansen till naturen är ett problem. I våra betongdjungler så ser vi inte de konsekvenser som vårt levnadssätt har och vi tappar kontakten till och därmed vår förundran inför det vackra Gud har skapat. Här finns kanske en fördel för SAM. Som Kjell Larsson nämnde i intervjun så består SAM till stor del av människor från landsbygden och mindre samhällen. Det finns en närhet till naturen och ett arv av arbete, skogsbruk och åkerbruk, som är värt att bevara och återkoppla till.

Människan behöver komma tillbaka till naturen. Detta är inget förespråkande av en återgång till någon hippiekultur eller en önskan om att fastna i lyrisk naturromantik. Det handlar om att återta en förundran inför skapelsen och därmed förstå att den har ett annat värde än bara för brukande. När man vandrat över fälten och sett ormvråkarna svinga sig uppåt på soldrivna termikvindar eller gått i en skymmande vårskog och hört trastkören så är det lätt att känna förundran och samhörighet. Det är egentligen inte märkligare än att bilder från missionsfältet eller möten med ett behov i vår närhet väcker en längtan att få hjälpa till och göra skillnad. Det är svårt att känna kärlek till något man aldrig mött. Eller för att låna ett uttryck från den amerikanska medborgarrättsrörelsen som lika gärna kunde handla om vårt behov av närhet till naturen: ”Ditt perspektiv formas av det du ser när du stiger ur sängen på morgonen.”⁵²

Även om det alltid finns en given plats för ”hemlandstoner” i kyrkan så kanske vi bör sjunga mindre ”Jag är en gäst och främling som mina fäder här, mitt hem är ej på jorden, nej ovan skyn det är.”⁵³ och alienera oss från den här världen, kanske mer identifiera oss med den och stämma upp i Sankt Franciskus av Assisis hyllningar till det skapade i psalm 23, hyllningar som blir en lovsång till skaparen.

3.2.4 Människosyn – en sammanfattning

Även när det gäller synen på människan finns det i det som betonas inom SAM saker att ta fasta på. Den pånyttfödda människans helgelse är en sådan sak som betonats och som även kan utvecklas till att också handla om omsorgen om skapelsen. En människa som växer i kärlek till andra människor och till Skaparen, borde inte hon också växa i omsorg kärlek till allt Han skapat?

3.3 Eskatologi

3.3.1 Utgångspunkt

Eskatologin beskriver den framtid Gud har förberett för världen. Även här är det nödvändigt att fundera över sin skapelseteologi. Varför? Helt enkelt för att Bibeln gör det. Skapelsen beskrivs både i dåtid, i nutid och som en framtid. I detta avsnitt beskrivs två huvudspår där SAMs teologi traditionellt följt det första spåret.

⁵¹ Schaeffer (1992) s 50

⁵² Wallis (2008) s 23

⁵³ Psalmer och Sångar psalm 322

3.3.2 Skapelsens undergång?

När det gäller skapelsen som helhet är det värt att fundera på hur framtiden kommer att se ut. Enligt Kjell Larsson så har det funnits inom SAM en teologisk linje, som historiskt kan ha påverkat att frågor om miljö och rättvisa hamnat i skymundan. Det är tanken på att jorden ändå ska gå under vid Jesu återkomst och att det därför inte är någon idé att göra aktivt motstånd. ”Vi ska ju inte fördröja Jesu återkomst!”⁵⁴ Stöd för den här typen av teologi hämtas ofta från Uppenbarelseboken som enligt en del tolkningar målar en mörk bild av framtiden och bibelställen såsom 2 Petrusbrevet där författaren talar om att himlakropparna ska upplösas i eld. Jim Wallis skriver att den här synen har influerat många kristna, inte minst genom populära apokalyptiska böcker såsom ”Left Behind”-serien och att den gett vissa kristna ”ett religiöst tillstånd för miljöförstöring”⁵⁵

Även om det inte sägs uttryckligen så kan den här typen av teologi och betoningen på det som skall komma rättfärdiga en nyttoaserad miljöetik som behandlar jorden som en engångsresurs.

Jag vill argumentera för att även om man har den synen så finns det ändå tillräcklig grund för aktivt miljöarbete. Men först, låt oss undersöka en alternativ framtid.

3.3.3 Skapelsens frälsning?

Den i särklass dominerande tanken i den litteratur som behandlas i den här uppsatsen är den att Bibelns eskatologiska motiv inte målar upp en kommande förstörelse av den här planeten och att Gud skapar en helt ny jord, utan att det handlar om en förvandling, en genomgripande frälsning av den planet människan faktiskt redan bor på. Stödet för den här tanken är tydligt även utifrån Bibeln. Redan i avsnittet innan det ovan nämnda stycket i 2 Petrusbrevet så jämför författaren där den kommande katastrofen i eld med syndafloden i Gamla Testamentet. Floden förstörde inte den gamla jorden helt utan hade till uppgift att rena den. På samma sätt menar teologer att den framtida elden också har en renande effekt. Det är alltså inte fråga om en total förstörelse utan ett renande av världen från ondska. Det finns fortfarande en tydlig kontinuitet mellan den nuvarande världen och den kommande. Det goda kommer fortleva, syndens konsekvenser raderas.⁵⁶

Enligt John Stott så lär Bibeln, att i skapelsen så etablerar Gud tre fundamentala relationer för människorna. Till honom själv, eftersom människan skapades till hans avbild, till varandra, för mänskligheten var från början en tvåsamhet och till den ”goda jorden” och varelsena där. Fallet som Bibeln beskriver påverkade alla tre relationerna. De blev förvisade från Guds närhet i lustgården, de skyllde på varandra och marken blev förbannad för deras skull. Den upprättelse som Gud har lovat sin skapelse gäller därför heller inte bara människan utan även resten av skapelsen. På samma sätt, menar Stott då, som vår syn på våra kroppars uppståndelse från de döda borde påverka hur vi behandlar våra kroppar nu så borde också

⁵⁴ Se intervju med Kjell Larsson ovan. Observera att Kjell här ger uttryck för vad han tror har varit en tongivande linje och inte det han själv står för.

⁵⁵ Wallis (2008) s 142

⁵⁶ Lowe (2009) s 123

insikten om framtiden för hela skapelsen påverka hur vi behandlar den och respekten vi har för den.⁵⁷

Stott gör också en viktig utläggning av några Paulusverser i sin kommentar till Romarbrevet. Verserna som ofta lyfts fram i det här sammanhanget är ifrån det åttonde kapitlet;

”Ty skapelsen väntar otåligt på att Guds söner skall uppenbaras. Allt skapat har lagts under tomhetens välde, inte av egen vilja utan på grund av honom som vållade det, men med hopp om att också skapelsen skall befrias ur sitt slaveri under förgängelsen och nå den frihet som Guds barn får när de förhärligas.

Vi vet att hela skapelsen ännu ropar som i födslovåndor. Och till och med vi, som har fått Anden som en första gåva, också vi ropar i vår väntan på att Gud skall göra oss till söner och befria vår kropp.”⁵⁸

Stott menar att Paulus här drar paralleller mellan människan och resten av skapelsen. Precis som vi väntar på att Jesus ska komma tillbaka och fullborda frälsningsverket så väntar skapelsen på samma sätt.⁵⁹ Den väntar också på befrielsen ur slaveriet som människans fall innebär. Förhärligandet, som Jesu uppståndelse är modellen för och som kristna i alla tider väntat på, är något som kommer inbegripa även resten av skapelsen. Så som hela skapelsen led av fallet och nu delar konsekvenserna kommer också hela skapelsen att få del av förhärligandet. Det skapelsen väntar på är förhärligandet av Guds barn vid Jesu återkomst. Det kommer vara startskottet även för dess eget upprättande.

Den här förväntan på skapelsens upprättande är enligt Stott en väsentlig del av Gamla testamentets vision av den Messianska tidsåldern, speciellt framträdande i Psaltaren och i Jesaja.⁶⁰ Att Jesus gärna återknyter till just Jesaja för att visa vem han är och vilken tid som tar sin början med honom är ett tecken som inte ska underskattas.

Att skapelsen lider som i födslovåndor kan också tolkas som att det faktiskt handlar om att något nytt föds ur det som redan är. Här kan återigen parallellen dras till människan som möter Kristus och föds på nytt. Det är samma kropp även om Andens verk renar och formar något nytt. På samma sätt innebär Jesu återkomst och förhärligandet av våra kroppar en kontinuitet med våra gamla kroppar fast i en förhärligad form där syndens konsekvenser med sjukdom och nedbrytning inte längre finns. Paulus verkar mena att resten av skapelsen kan lita till samma hopp. Med Francis Schaeffers ord: ”Lammets blod kommer återlösa mänskligheten och naturen tillsammans.”⁶¹

3.3.4 Sammanfattning - spelar vår eskatologi någon roll?

Eskatologi är givetvis mycket mer än just det som behandlats här men kanske är detta två övergripande synsätt som kan spegla hur vi ser på kyrkans roll i miljöarbete. Kjell Larsson var inne på det och många andra författare stämmer in i den åsikten att den första typen av

⁵⁷ Stott (2010) s 50

⁵⁸ Rom 8:19-23

⁵⁹ Stott (1994) s 39

⁶⁰ Stott (1994) 239-242

⁶¹ Schaeffer (1992) s 64

eskatologi ofta tagits som ursäkt för att strunta i miljön och i extremfall till och med som en uppmuntran att öka takten på miljöförstöringarna. Detta är dock en grovt missriktad teologi. Jag vill hävda att även om tanken om skapelsens frälsning ger en bredare grund att stå på i miljöarbetet så finns det inga ursäkter att strunta i detsamma även om man tänker att jorden kommer gå under. Dels står förvaltarskapstanken kvar. Det finns inget i Nya Testamentet som upphäver det ansvaret och som Ben Lowe uttrycker det i boken *Green Revolution*, när Jesus väl kommer tillbaka så lär det vara bättre att vi håller på med det han bad oss göra. Dessutom kan det kanske vara så att det snarare är ett bevis på bekvämlighet och på misstolkad skapelseteologi att jorden ses som någonting som inte är värt att arbeta för. Sällan har vi väl låtit bli att be till Gud om hjälp och använda oss av vår sjukvård med ursäkten att allt ändå kommer ta slut en dag? Oavsett hur Bibelns slutscener tolkas så fråntar det inte någon ansvaret att arbeta för en bättre värld här och nu. Vi kan aldrig ta en ofta svårtolkad eskatologi som ursäkt för att sitta med armarna i kors. Ingenstans i Bibeln står det att det inte spelar någon roll hur vi behandlar skapelsen. Ingenstans lärs det ut att löftet om en framtid med Jesus skulle frånta kristna ansvaret för rättvisa, fred och bevarande av miljön. Tvärtom verkar det i ett av Nya Testamentets skarpaste avsnitt, som om det sätt vi förvaltar vårt ansvar på här och nu har betydelse för om det blir en framtid med Jesus överhuvudtaget.⁶²

För någon med SAM-bakgrund kan inspirationen med fördel hämtas från Jesus själv. Bibeltexterna verkar visa att mycket av hans verksamhet handlade om att gå runt och motverka falllets konsekvenser. Det verkade inte hindra honom, att han visste hur framtiden för världen såg ut.

SAM står, som tidigare nämnts, bakom Lausannedeklarationen och den uttrycker det på följande sätt:

”Vår kristna förtröstan är att Gud själv ska fullkomna sitt rike. Med en ivrig längtan ser vi fram emot den dagen och en ny himmel och jord, där rättfärdighet ska bo och Gud ska regera för evigt. Under tiden överlåter vi oss själva på nytt till tjänst för Kristus och medmänniskor i en glädjefull lydnad under hans auktoritet över hela vårt liv.”⁶³

Oavsett hur framtiden ser ut, arbetar kristna för alltings bästa här och nu. Jag tror inte Gud håller oss ansvariga för det vi inte kan veta utan för det vi vet och ser runt omkring oss.

Men kanske är det så att tanken på skapelsens framtida frälsning ger oss en ännu bättre grund att stå på. Jag argumenterade tidigare att Gud har lagt över en del av skaparansvaret på oss människor, att vi är medskapare. När det gäller eskatologin så pratar man ofta om att som kristen arbetar man för Guds rike och inför hans återkomst när man evangeliserar och sprider budskapet. Det är ett samarbete med Gud i Hans vilja att nå fram till människor. Även här har Gud gjort sig beroende av människor. Det är inte ett förminskande av Gud utan snarare ett bevis på Guds starka människosyn. Vi tror också att det goda vi gör nu är något som ger eko in i evigheten. Det är till och med så att Bibeln, enligt min tolkning, säger att när kristna

⁶² Se Jesu liknelse i Matt 25:31-46 om fåren och getterna vid Hans återkomst.

⁶³ <http://www.lausanne.org/se/hem/1554-lausannedeklarationen.html>

vittnar om Jesus så påskyndar detta Herrens ankomst. Om det också är så att vi människor är medarbetare till Gud i hans återupprättelse av skapelsen, innebär det att vi arbetar för hans ankomst även när vi vårdar vår planet? Den tjeckiske teologen Miroslav Volf är inne på detta i sin bok *Work in the spirit*. Det innebär en spännande vändning där miljöarbete plötsligt inte fördröjer Jesu återkomst utan kanske istället påskyndar den!⁶⁴

Schaeffer talar också utifrån den här horisonten och menar att vi kan se fram emot den dag när skapelsen blir återlöst men att vi redan nu bör arbeta för att motverka fallets konsekvensar inom alla områden. Han konstaterar att på grund av att vi har den synen på framtiden så borde den kristne som tror på Bibelns ord vara den som med Guds hjälp och i kraft av den Helige Ande formar skapelsen i den riktning den då kommer gå.⁶⁵

Huvudpoängen är, oavsett hur framtiden ser ut, kan eskatologin aldrig bli en ursäkt för apati. Om det är så att den eskatologi som predikats och undervisats inom SAM har påverkat människor i den riktningen så finns ett klart behov av att ändra inriktning i den undervisningen. Oavsett vilken position en församling, pastor eller enskild medlem tar i frågan ovan så behöver ansvaret inför Gud och hans förvaltaruppdrag predikas. Kanske kan också mer teologisk reflektion krävas för att lyfta även den andra positionen på församlingsnivå.

3.3.5 Ske din vilja – så ock på jorden.

Låt mig säga något mer om tanken på Gudsrikets framväxande. Jim Wallis skriver att när Jesus talar om Guds rike så är det med mängder av referenser till jorden, livet i naturen och till Guds skapelse. Han använder sig av fåglar och liljor i sina liknelser och förklarar att vi har mycket att lära av skapelsen runt oss.⁶⁶ Och kanske framförallt, när Jesus lär sina lärjungar att be bönen som blivit känd som fader vår så lär han dem att be om att Guds vilja ska ske här på jorden precis som den sker i himmelen. Med andra ord, att ständigt be om Gudsrikets utbredning. Denna lilla vers är så betydelsefull att den fick, i den äldre översättningens ordalydelse, ge namn åt den här uppsatsen. När Jesus i bergspredikan ger uttryck för en annan världsordning så återger han där de gammaltestamentliga författarnas visioner om Gudsriket. En vision om en tid när Guds goda egenskaper och plan sprids genom hans kyrka på jorden. En vision om ett förändrat samhälle.

Huvudbudskapet i Nya Testamentet är, som NT-exegeten N.T Wright skriver, inte hur vi ska klara oss undan den här världen utan hur vi kan bli delaktiga i förvandlingen av den här världen genom att arbeta för Guds rike på jorden.⁶⁷

Inom SAM finns möjligheter att bygga vidare på den tradition av ”redan nu men ännu inte” som präglar samfundets tankar om Guds rike.

⁶⁴ Volf (2001) s 100

⁶⁵ Schaeffer (1985) s 65-68

⁶⁶ Wallis (2008) s 142

⁶⁷ Wright i Wallis (2008) s 62-63

4. Församling och etik

4.1 Utgångspunkter

I allt det här som hittills diskuterats har församlingen en väsentlig roll att spela. Om det är Guds plan att människan ska vara hans förvaltare och medskapare så vad händer då i en värld där många inte känner honom? Den kristna kyrkan har en mycket viktig roll i att sprida ett sunt förhållande till skapelsen. Per Larsson skriver att de skapelseteologiska frågorna på många håll är skrämmande obearbetade på församlingsplanet.

Som Guds redskap, hans lemmar är det kyrkans roll att vara föregångare och föredömen även inom miljöfrågor. Larsson skriver vidare att varje kristen bör med början i sin hemmiljö, söka bära sitt individuella ansvar.⁶⁸ Det ligger en sanning i det men en kanske viktigare sanning är att kristen tro inte är en privatreligion. Kristna är vi tillsammans. Vi tillber Gud tillsammans i gudstjänster och behöver också varandra för stöd och uppmuntran. Om en omställning krävs till ett mer hållbart liv borde tillhörigheten till en församling kunna vara ett mycket gott hjälpmedel.

I intervjun med Kjell Larsson framkom, och det stämmer även väl med mina egna erfarenheter, att det inom SAM på församlingsplanet på många sätt varit en icke-fråga. Här är utmaningen att få nya tankar och idéer att slå rot på församlingsplanet så att teologin inte bara blir teori utan praktik. Det är i församlinglivet som den övergången måste ske.

4.2 Det gemensamma

Per Larsson skriver att utgångspunkten för kyrkans miljökamp är gudstjänsten.⁶⁹ I SAM, precis som i andra samfund ligger ofta ett stort fokus på gudstjänsten och på förkunnelsen som kommer fram under den. Här finns stora möjligheter att ta tillvara på. Den bibliska syn på skapelsen och nödvändigheten av att ta förvaltarskapet på allvar behöver uttryckas ifrån predikstolen. Larsson menar att ”skapelsefrågorna borde bli en naturligt integrerad del av varje församlings gudstjänstliv.”⁷⁰

Naturen, hela skapelsen kan få vara en del av vår gudstjänst. Om det är så som Psaltaren 148 verkar uttrycka, att hela universum prisar skaparen, så innebär den pågående ekologiska krisen att lovsången blir svagare och svagare. Församlingen kan vara en motkraft till detta och istället verka för att lovsången växer sig starkare. Det är glädjande att Kjell Larsson i intervjun ovan ger uttryck för att det verkar finnas en gryende längtan i samfundets församlingar att ta tag i dessa frågor på allvar.

Det finns anledning att ta till sig det arbete som *Evangelical Environmental Network*, gör. De arbetar mycket med församlingens roll i miljöarbetet och har förslag på olika gudstjänster.⁷¹

I församlinglivet har det ibland plockats ut och betonats vissa delar av vad som kan kallas en kristen etik mer än andra. Ofta är det de frågor som i förlängningen handlar om sexualitet, till

⁶⁸ Larsson (2010) s 20-21

⁶⁹ Larsson (2010) s 16

⁷⁰ Larsson (2010) s 143

⁷¹ <http://creationcare.org/>

exempel frågor om abort och homosexualitet (utan tvekan viktiga frågor) och så har dessa sedan fått en särställning, ett extra andligt skimmer. Många församlingsledare har varit och är beredda att predika om och tillrättavisa och göra skarpa uttalanden och debattinlägg i dessa frågor. Färre tar tag i ekonomiska oegentligheter eller skvaller bland församlingsborna. Ännu färre, vågar jag hävda, skulle tillrättavisa sin församling för att de slösar med jordens resurser.

Här behövs en förändring av mentalitet och det är något församlingsledare och andra kan bidra med. Den pågående ekologiska krisen behöver tas upp på agendan och göras till en teologisk fråga. Resultatet blir att kyrkan inte tar sitt ansvar i första hand för att det finns en allmän strömning i samhället att det är bra att källsortera. Kyrkan tar sitt ansvar för att den har biblisk grund för det. Kyrkan tar sitt ansvar för att det är en självklar del av dess lärjungaskap.

4.3 Nattvarden som en kontaktyta mot skapelsen

I den gudstjänstbok, handbok för gudstjänstliv, som Svenska Alliansmissionen delar med flera andra samfund så finns en bön föreslagen för nattvardsordningen. Den lyder:

”Vi tackar dig, skapelsens Gud, som öppnar din hand och mättar allt levande med nåd. Av åkrarnas korn och bergens druvor ger du oss bröd och vin. Du dukar här ditt bord. Låt din ande komma över oss och över dessa gåvor så att vi genom tron får del av det himmelska bröd och vin som är Kristi kropp och blod.”⁷²

I nattvarden så möts det himmelska och jordiska på ett speciellt sätt. Det som jorden ger oss, förädlad genom människans brukande, till bröd och vin ger oss gemenskap med Kristus. Därför kan nattvarden på ett intimt sätt förmedla något av människans samhörighet med både det skapade och skaparen. Det är ett tema värt att vidareutveckla i gudstjänstlivet. Nattvarden är också en tacksägelse, både för livet vi har fått och för livet som väntar.

4.4 Sabbaten

Enligt Moltmann är sabbaten en nödvändig komponent i varje biblisk skapelseteologi. Att Gud vilar på den sjunde dagen skapar på ytterligare ett sätt en distinktion mellan att se världen som ”natur” och att se den som ”skapelse”. Med en sabbat är skapelsen inte bara en nytto-baserad natur. Det är sabbaten som välsignar och avslöjar världen som Guds skapelse.⁷³

Att respektera vilodagen hjälper oss att för i alla fall en stund göra uppbrott mot den ständiga nyttotanken som präglar vårt samhälle. Om en av orsakerna till den ekologiska krisen är människans ständiga krav på tillväxt och ständigt ökande konsumtion så har tanken på en sabbat en mycket viktig roll att fylla. Den kan lära människan att stanna upp, sakta ner och reflektera. Ord som mycket väl kan vara nycklar till ett mer hållbart liv. I sabbaten låter vi även jorden vila. Det som idag kallas för hållbar utveckling är inget nytt för en bibelläsare. Redan under Gamla Testamentets tid gav Gud sitt folk direktiv kring att inte driva marken för

⁷² Gudstjänstboken (2005) s 32

⁷³ Moltmann (1985) s 6

hårt utan låta den vila. Sabbaten sätter också människans arbete i perspektiv och lär oss att det inte är det viktigaste.⁷⁴

John Stott är också inne på att det är sabbaten som är klimaxet i skapelseberättelsen och att den är av stor vikt eftersom den lär oss att det inte är vårt arbete, det vi producerar, som är det viktigaste.⁷⁵

Vid en läsning av Gamla Testamentet framträder att sabbatslagarna har betydelse inte bara för människan som arbetar utan även för ekologin och för rättvisan.

”Sex år skall du beså din jord och bärga dess gröda, men det sjunde året skall du låta marken vila och ligga i träda. Då kan de fattiga i ditt folk få sin föda från den. Det som blir över kan de vilda djuren äta. Så skall du också göra med din vingård och dina olivträd. Sex dagar skall du arbeta, men den sjunde dagen skall du upphöra med arbetet, så att din oxe och åsna får vila och slavkvinnans son och invandraren får hämta krafter.”⁷⁶

Sabbaten, den traditionella gudstjänstdagen när kyrkan kommer samman för att lovprisa och tacka Gud tillsammans med resten av skapelsen, lär oss helt enkelt att prioritera rätt.

4.5 Missionen

Svenska Alliansmissionen har alltid haft ett tydligt fokus på missionsbefallningen. I utförandet av uppdraget att föra ut evangeliet till jordens alla hörn har ofta ett socialt arbete i det berörda samhället varit en naturlig del, t e x genom att arbeta mot AIDS eller med utbildning.

Chris Wright skriver:

” In the past, Christians have instinctively been concerned about great and urgent issues in every generation... These have included the evils of disease, ignorance, slavery and many other forms of brutality and exploitation. Christians have taken up the cause of widows, orphans, refugees, prisoners, the insane, the hungry – and most recently they have swelled the numbers of those committed to ‘making poverty history.’”⁷⁷

Att utrota fattigdomen är ett projekt som också kommer få konsekvenser för miljön om den kombineras med utbildning i att leva hållbart. Fattigdom är både en av orsakerna till och en konsekvens av våra miljöproblem.⁷⁸

När nu den ekologiska krisen påverkar så många människor negativt i de delar av världen som traditionellt har varit i fokus för samfundets missionsinsatser, så är det värt att fundera på hur synen på vad missionens uppgift är påverkas av dessa problem. Det faktum att det till stora delar är vår livsstil i väst under de senaste århundradena som ligger till grund för vad som

⁷⁴ Stott (2010) s 54

⁷⁵ Stott (2006) s 3

⁷⁶ 2 Mosebok 23:10-12

⁷⁷ Chris Wright i Stott (2010) s 58-59

⁷⁸ Evangelical declaration on the care for creation (1994) s 2

drabbar de fattigare länderna borde väcka en vilja att ändra livsstil även här. Det blir en märklig situation att göra hjälpinsatser i ett afrikanskt land för att avhjälpa ett problem vi själva varit med att skapa utan att också se om vårt eget hus. Det påminner om en mobbare på skolgården som hjälper sitt offer upp med den ena handen men fortsätter knuffa omkull med den andra.

Vi behöver förstå att den holistiska syn på mission som vi har med oss i traditionen också numera innefattar den ekologiska krisen.

4.6 Efterföljelsen

”We cannot be all that God wants us to be without caring for the earth!” – Rick Warren⁷⁹

Ett liv i Jesu efterföljd, att följa i mästarens fotspår, det är vad det innebär att vara kristen. Vad händer med efterföljelsen när vi skalar bort väsentliga delar av vad det innebär? I Jakobsbrevets fjärde kapitel och sjuttonde vers ger författaren en allvarlig bild av vad likgiltighet kan innebära; ”Den som vet hur man handlar rätt, men inte gör det, han begår en synd.” Kristet förvaltarskap handlar inte om att förändra hela världen över en natt. Det är en omöjlig uppgift. Men varje kristen är kallad att vara ett salt och ett ljus där just hon är.⁸⁰ Stöd för detta kan för SAM:s del hämtas utifrån flertalet bibeltexter, till exempel:

”Om det alltså finns tröst genom Kristus, uppmuntran från kärleken och gemenskap från Anden, om det finns ömhet och medkänsla, gör då min glädje fullkomlig genom att visa enighet. Lev i samma kärlek, eniga i tanke och sinnelag, fria från självhävdelse och fåfänga. Var ödmjuka och sätt andra högre än er själva. Tänk inte bara på ert eget bästa utan också på andras. Låt det sinnelag råda hos er som också fanns hos Kristus Jesus. Han ägde Guds gestalt men vakade inte över sin jämlikhet med Gud utan avstod från allt och antog en tjänares gestalt då han blev som en av oss.”⁸¹

Jesus sänkte sig, enligt texten ovan, ner till vår nivå, identifierade sig med skapelsen för att hjälpa och det är den modellen som hans efterföljare också bör göra till sin egen. En kristen bör göra sig till tjänare där det finns behov och motverka det som bryter ner Guds skapelse. Det är lärjungaskap.⁸²

4.7 Det kristna samhällsansvaret

Moltmann tar sin panenteistiska hållning som ett argument för att också vidga tillbedjan och tjänsten för Gud att även innebära tjänst för hans skapelse.⁸³ Men även utan att ha den grundsynen står det klart att kristna både kan och har bibliskt mandat för att engagera sig för sin omgivning. I gamla testamentet var det, som syntes i verserna från 2 Mosebok ovan, ofta direkta uppmaningar från Gud till sitt folk att visa hänsyn mot de svagare. I nya testamentet är

⁷⁹ Lowe (2009) s 51

⁸⁰ Matt 5:13-14

⁸¹ Fil 2:1-7

⁸² Lowe (2009) s 61

⁸³ Moltmann (1985) s xii

det tidigt ett kännetecken på den kristna kyrkan att man tar ansvar för dem som har det svårt.⁸⁴ Många gånger har miljörelserna tillskrivits en vänsterorienterad politik men det är viktigt att förvaltare och socialt ansvar inte får en politisk färg. Det är varje kristen generations ansvar att vara en positiv kraft i samhället oavsett hur politiken ser ut. Ibland går det att samarbeta, ibland måste kyrkan vara en motkraft. Martin Luther King sa en gång att kyrkan måste minnas att den varken är statens herre eller tjänare utan snarare dess samvete.⁸⁵ Dietrich Bonhoeffer säger ”Kristendomen står och faller med sin revolutionära protest mot våld, godtycke och maktbegär och med sitt försvar för de svaga.”⁸⁶

Jim Wallis menar att istället för att försöka skapa perfekta samhällen, vilket är omöjligt, borde vi verka för konkreta reformer i de situationer och omständigheter som kyrkan befinner sig i. Kyrkan kan komma med specifika krav, som skapar bättre förutsättningar för rättvisa och fred⁸⁷ och för oss kristna så medför vårt engagemang för Guds rike att vi måste söka ”det gemensamma bästa” för de samhällen vi lever i. En kyrka som distanserar sig från samhället och låser in sig i sin kyrka och väntar på Jesu återkomst blir inte ett trovärdigt vittne eller en kraft som sprider Guds rike här och nu.⁸⁸

När samhället nu kämpar med att lösa den ekologiska krisen så kan kyrkan inte stå bredvid. Den måste visa för världen att den är handlingskraftig som den frälsare de tillber!

4.8 Att älska sin nästa

4.8.1 Människan som vår nästa

Av stor betydelse för all form av kristet arbete är Jesu uppmaning om att älska sin nästa. Ju mer den ekologiska krisens konsekvenser har uttrötts, desto klarare har det framgått att även arbete för miljön handlar om att älska sin nästa. Det finns inte plats här för att beröra alla detaljer men IPCCs senaste rapport uppskattar att vi inom en snar framtid kommer ha över 100 miljoner flyktingar världen över, som har blivit tvungna att lämna sina hem som en konsekvens av den globala uppvärmningen.⁸⁹ En av miljöförstörelsernas mest synliga konsekvenser är att grundvatten förstörs och försvinner, vatten som människan behöver för sin överlevnad. Siffror pekar på att det är uppskattningsvis mellan 5-6000 barn som dör dagligen världen över som en direkt följd av dålig tillgång på rent vatten. Över en miljard människor saknar idag tillräckligt med rent vatten och denna siffra förväntas stiga till 1,8 miljarder fram till år 2025.⁹⁰

Listan på exempel kan göras mycket lång men redan de här exemplen visar att kampen för miljön är en kamp för mänsklighetens överlevnad. Detta innebär att även den som inte vill tillskriva naturen det värde som den här uppsatsen diskuterat fortfarande har tillräcklig grund för miljöarbete i rent antropocentriskt hänseende.

⁸⁴ Apg 2:43-47

⁸⁵ Wallis (2008) s 40

⁸⁶ Bonhoeffer i Wallis (2008) s 68

⁸⁷ Wallis (2008) s 75

⁸⁸ Se speciellt Lausannedeklarationens sjätte artikel om kristet socialt ansvar för en bra evangelikal grund.

⁸⁹ Synthesis report AR7, IPCC

⁹⁰ Lowe (2009) s 25

Det är en grundläggande kristen princip att när man tillhör Jesus lever man inte längre för sig själv utan för honom och för andra.

Evangelical Climate Initiative, signerat av flertalet välkända evangelikala ledare, konstaterar att kristna måste bry sig om klimatförändringarna just för att vi är kallade att älska vår nästa, att behandla andra som vi själva vill bli behandlade och att behandla var och en som om den personen var Jesus själv.⁹¹

4.8.2 Naturen som vår nästa

Kärleken till vår nästa, omtanken om våra medmänniskor bör således engagera oss för att hindra den ekologiska krisen och vända den till något positivt. Jesu uppmaning att älska vår nästa är klar. Den går inte att förklara bort eller omtolka så att den tappar sin kraft. Men om även den icke-mänskliga skapelsen har ett värde i sig självt och ett existensberättigande grundat på ursprunget i Gud, innebär inte det att vi borde kunna se även den som vår nästa i vissa aspekter? Francis Schaeffer är inne på detta och menar att det borde finnas en psykologisk insikt där vi känner en samhörighet med naturen som ”medskapelser”. På samma sätt som vi känner medlidande med och respekterar människor för att vi alla är skapade av Gud så kan vi även se naturen som vår ”nästa”.

Detta synsätt är något som kan ge den kristne ett försprång i att motivera för miljöarbete. Den som ser hela tillvaron som uppkommen av en slump kan inte ge naturen samma värde som den som erkänner att den är skapad av en kärleksfull Gud.⁹²

Detta är ytterligare ett argument för att kyrkan borde stå i främsta ledet när det gäller miljöfrågor.

4.9 Sammanfattning

Den kristna församlingen är Guds redskap i arbetet för en bättre värld. Ska en skapelseologi, som har till syfte att utmana vårt tänkande och uppmana till arbete för skapelsens bästa, få något genomslag måste den konkretiseras och omsättas i praktik av den lokala församlingen och dess medlemmar. Inom Svenska Alliansmissionens församlingar har frågor som rör miljö sällan varit på agendan men här finns nu enligt Kjell Larsson en vilja till förändring. Här finns också möjligheter i den starka betoningen på gudstjänst och undervisning i gudstjänsten som präglar samfundet. Kan församlingsledare ta sitt ansvar och börja förkunna utifrån den aktuella situationen och ge en biblisk respons finns goda möjligheter till förändrade attityder, som får effekt för omgivningen.

Även i annat än den rena undervisningen kan gudstjänsten bli en plattform som ökar människors medvetande om problemen och hur varje enskild kristen kan få vara en del av lösningen. En kyrka, som visar ett aktivt samhällsansvar för människans och skapelsens bästa, blir också en mer attraktiv kyrka. En kyrka som syns i dessa frågor kan få stå som en god förebild, ett ljus för samhället att följa och en motkraft mot det som är destruktivt.

⁹¹ <http://christiansandclimate.org/statement/>

⁹² Schaeffer (1992) s 59-61

5. Avslutande diskussion - "Det är en trovärdighetsfråga..."

I intervjun med Kjell Larsson återkommer han till en formulering som är värd att ge en egen rubrik. Den får fungera som en sammanfattande rubrik för den här uppsatsen.

Skapelsen behöver bevaras och förvaltarskapet tas på allvar, både för att det är en direkt uppmaning som gällt sedan tidernas morgon, men också för att det att vara efterföljare till Jesus Kristus innebär att fortsätta det han påbörjade; att sprida budskapet om Guds rike och frälsningen som finns hos Jesus. Guds rike är en realitet här och nu, det växer fram och människan får vara medskapare.

Arbetet för att motverka den ekologiska krisen är en betydande del av att sprida detta himmelrike på jorden. Det är därför som det i slutändan för kyrkans del är en trovärdighetsfråga. Hur kan den som påstår sig ha grund för ett värde för allt det skapade stå vid sidan om och se på när det skapade förstörs?

Om inte kyrkans vittnesbörd om Gud som skapare och Guds rikes framväxt med allt vad det innebär av fred, rättvisa och godhet, ska eka tomt så måste de här frågorna tas på allvar. Det går inte längre att sitta vid sidan av. Många kristna kyrkor världen över och även i Sverige gör redan ett mycket bra jobb. Det är hög tid att Svenska Alliansmissionen och dess församlingar följer efter. Det handlar inte om att byta fokus. SAM ska vara stolta över sitt fokus på omvändelse och på den andra trosartikeln. Där ska inte ambitionerna sänkas. Däremot behövs insikten att den andra trosartikeln står i ett sammanhang och behöver kompletteras för att den ska innefatta allt vad det kristna livet innebär. Det handlar inte om att välja en sida. Det handlar om att få med alla sidor.

Jim Wallis skriver:

"I en postmodern och för många postkristen värld söker många unga människor efter en sporre, en drivkraft i arbetet för en rättvisare värld och en stabil grund för sina liv. Och när de möter människor som lever ut sin tro genom att kämpa för rättvisa blir det inte sällan ett evangelium för dem."⁹³

För Jesus var det viktigt att omsätta det han undervisade i praktik. Han talade om frihet och gick sedan ut och befriade människor. Även för kyrkans trovärdighet är det livsviktigt att teori omsätts i praktik. Den teoretiska grunden för miljöengagemang är massiv även för de som tillhör en konservativ, evangelikal kyrka. Nu behöver bara detta omsättas i praktik.

Per Larsson skriver att enligt Bibeln är kyrkans profetiska kallelse tveklös och nödvändig. Profetian tvingas fram i kristider. Då reser sig företrädare upp och leder vägen ut ur krisen. Det kan mycket väl vara Guds tanke att i den pågående krisen är det kyrkans uppgift att ta tåten. Vi behöver också komma samman ekumeniskt. En enad kyrka kan vara en mycket kraftfull röst till samtiden.

⁹³ Wallis (2008) s 25

Wallis skriver att, trots att många ser religionen som orsaken till våra problem, kan det vara så att tron är på väg att göra comeback som den avgörande faktorn när det gäller att hitta lösningarna för dagens sociala och moraliska problem.⁹⁴

Frågeställningen som gavs i början av uppsatsen löd: ” Hur kan en ekoteologi skrivas, som både är relevant för de miljöproblem som samhället idag brottas med, och som tar hänsyn till den teologiska tradition Svenska Alliansmissionen står i?”

I de ovanstående kapitlen har jag beskrivit ett antal centrala teologiska teman, som en sådan ekoteologi bör innehålla. I varje del finns anknytningspunkter till den teologiska tradition som SAM står i, men också områden där mer teologisk reflektion och praktik krävs eller där en utvärdering av hur det sett ut historiskt behövs.

Sammantaget finns det mycket gott att utgå från i den evangelikala traditionen och steget till en mer genomtänkt ekoteologi, både för samfundet i stort och den enskilda församlingen, är inte långt. Det behöver bara tas.

Jag vill avsluta med ett citat av John Stott vars arbete i dessa frågor har visat sig kunna ha en stor relevans och betydelse för en ekoteologi i SAM:s tradition.

”Christian people should surely have been in the vanguard of the movement for environmental responsibility, because of our doctrines of creation and stewardship. Did God make the world? Does He sustain it? Has He committed its resources to our care? His personal care for His own creation should be sufficient to inspire us to be equally concerned”⁹⁵

⁹⁴ Wallis (2008) s 13

⁹⁵ Stott i Lowe (2009) s 71

6. Källförteckning

7.1 Tryckta källor

- Deane-Drummond, Celia (2008) *Eco-Theology*. Darton, Longman & Todd, London.
- Edman, Stefan (1981) *Jord att älska*. Gummessons, Stockholm
- Foster, Richard (1981) *Freedom of Simplicity*. HarperCollins. New York
- Gudstjänstboken (2005). Libris, Örebro
- Larsson, Per (2010) *Skapelsens frälsning*. Artos & Norma. Skellefteå
- Lowe, Ben (2009) *Green Revolution*. InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois
- Moltmann, Jürgen (1985) *God in Creation*. Fortress press, Minneapolis
- Schaeffer, Francis (1992) *Pollution and the death of man*. Crossway, Wheaton Illinois
- Stott, John (2010) *The radical disciple*. InterVarsity Press, Downers Grove Illinois
- Stott, John (1994) *The Message of Romans*. InterVarsity Press, Downers Grove Illinois
- Volf, Miroslav (2001) *Work in the Spirit*. Wipf and Stock Publishers, Eugene, Oregon
- Wallis, Jim (2008) *Agenda för en hoppfull värld*. Libris, Örebro
- Bibeltexter från Bibel 2000

7.2 Internetkällor

- Evangelical declaration on the care for creation: http://www.earthcareonline.org/evangelical_declaration.pdf
- Stott, John (2006) *Why Should Christians Care For The Environment*. Artikel införd I Canadian Mennonite 26 Juni 2006. ProQuest, sökord: "stewardship" och "Stott".
- Evangelical Climate Initiative: <http://christiansandclimate.org/statement/>
- Svenska Alliansmissionen: <http://www.alliansmissionen.se/teologi>.
- Lausannedeklarationen: <http://www.lausanne.org/se/hem/1554-lausannedeklarationen.html>

7.3 Muntliga källor

- Kjell Larsson, Missionsföreståndare Svenska Alliansmissionen, Jönköping. Intervju utförd 2012-04-02.

7.4 Tack

- Jag vill rikta ett stort tack till min handledare, Roland Spjuth, för kommentarer, uppmuntran och värdefull hjälp, och till Roland Carlzon för korrekturläsning av uppsatsen.